Syv forelæsninger

Förord till den elektroniska utgåvan

Disse *Syv forelæsninger* av **Erik Bøgh** (1822-1899) har digitaliserats i november 2010 av University of Toronto och anpassats för Projekt Runeberg i november 2013 av Ralph E.

Syv Forelæsninger

af

Erik Bøgh.

Kjöbenhavn.

Forlagt as Boghandler Th. Gandrup. Trykt hos F.Fjeldsøe & Comp. 1857.Indhold.

I.

Bidrag til en navnkundig Mands Charakteristik.

Forelæsuing for Danfke.Miue ærede Tilhørere! I gamle Dage — i de gode gamle Dage, da man troede Alt, hvad der stod paa Tryk, og tog Hatten af, naar man gik over Slotspladfen, da de Smaa havde Refpect for de Store, og felv Holberg betragtede det som en Ophøjelse at saae den nederste Plads ved Baronernes Bord — i gamle Dage blev der jevnlig ndsat Præmier for den bedste Lovtale over de højsalige Hedenfarne, og al Landsens store Oratores traadte ved slige Lejligheder sor Skrankerne. Tiderne har foran-dret fig. Nuomstunder behøver man ikke at være hedensaren sor at see sit Regnskab opgjort og sit Eftermæle balsameret; man kan allerede i levende Live have denne Fornøjelse, og det er ikke længer Videnskabernes Selskab, der ndelnkkende besørger Sligt — Nej! Veltalenheden er bleven Fælleds-

1*4 En navnkuudig Mauds Charakteristik. ejendom ligefom Luften og Vandet. Den driftige Bonde holder fra sin Kompostbunke et Foredrag over Statsmandens Virksomhed , den begavede Yngling hopper op paa Skolebænken sor at give Filosofen og den Lærde deres behørige Skuds-maal, og den brave Skomager bestiger frejdig sin trebenede Domstol sor at afsige den Kjendelse, der skal indvie Digter, Maler, Musiker og Skuespiller til Forglemmelsen — eller ^dødeligheden, ligesom det nu kau være! Tilgiv dersor, højstærede Au-ditorium, at ogsaa jeg, der egeutlig ikke er Taler as Profession, har besteget Kathedret! Naar De hører, hvorom Talen er, vil De sikkert indrømme, at jeg staaer her „Ej blot til Lyst" — jeg optræder nemlig som Apologet sor et respectabelt Navn, der er uadskilleligt sra hele vor politiske og sociale udvikling — Navnet paa en Mand, der trods al Mis kjendelse kan staae som Mønster sor Statens „bedste Borgere" — Navnet paa en Mand, der havde sortjent en Broncestatne udenfor Raad- og Domhnset, men til Dato knn har opnaaet at blive en staaende Figur i Eartkatnrbladene ^ kort sagt: Talen er om Hr. Sørensen.

Vilde en Fremmed spørge mig: Hvem er Hr. Sørensen? saa veed jeg ikke noget bedre Svar atEn navnknudig Mands Charakteristik. 5 give, end: Det er den ene af Danmarks Riges Genier, den ene af vore Diosknrer. Ogsaa vi har nemlig et Tvillingpar as Skydsaander, der aabenbarer fig i Storm og Stille , ganske som Castor og Polln^:. Den ene er as heroisk, den anden af menneskelig Natnr; den ene er Poesi, den anden er Prosa — den ene er Holger Danske, den anden er Hr. Sørensen.

Vilde den Fremmede endvidere fvørge, hvor-ledes Hr. Sørensen seer nd, saa kan det nok være, at man vilde kappes om at sortælle ham, at be-meldte Genins i Almindelighed aabenbarer fig fom en føer, rødmnsfet Mand af Middelhøjde og Middelalder, hjemme klædt i blaastribet Nattrøje og hvid Bomnldshne og røgende Meersknmspibe, ude bærende langskjødet Frakke , antik Hat og Familieparaply — men denne Beskrivelfe grnnder sig blot paa en eenfidig Iagttagelse, thi han ind-skrænker sig ingenlnnde til at være Spekhøker, ^l-tapper eller Børstenbinder; ved det første Blik i Hof- og Statskalenderen, vil man finde Krigs-^ Eommerce-, Eancelli-, Kammer-, Instits-, Etats-^ Eonferents-, ja faagar Gehejmeconferentsraader af Navnet Sørenfen.6 En navnknndig Mands Charakteristik.

Paa sidste Studentertog spurgte en nng Lnn-denser sin danske Broder paa Vejen sra Dampskibet, hvor den saa meget omtalte Hr. Sørensen boede.

„Paa Gammeltorv i samme Hnns som jeg", var Svaret. Da de kom til Stedet, stod der ganske rigtigt mellem to Spekhøkerskilte i Kjelderdøren en gemytlig Gubbe og uikkede Velkommeu! „Det var altsaa Manden?" spurgte Svenskeren. „Ia vist" — svarede hans Ledsager — „Manden har Bontik i Kjelderen, men Konen boer i Stnen" — og idet de gik sorbi den aabne Dør, saae de et Glimt af hende. Hun var decoreret med dobbelt Gnldkjede og drapperet med hvid Mantille, men Madam Sørenfen heed hnn alligevel. Oppe paa førfte Sal blev der fuuget Duetter af Norma — der boede Grosfereren og hans to Døttre. De unge Damer gik i den højere Dannelfesanftalt, hvor man lærer Kirkehistorie og Mathematik, og Frøken kaldte man dem — det vil sige „Frøken Sørensen", sor Grosseren var en Søn af den Gamle nede i Kjælderen. Mens dette blev for-talt, havde de unge Skandinaver naaet anden Sal. Her mødte de en pæn Herre, der var yderst høj-tidelig at see til. „Var det en Rangsperson?" spurgte Sveuskereu, og ersarede stra^, at hau7 En navnknndig Mands Charakteristik.

havde gjættet rigtigt; thi haus Eiceroue fortalte ham, idet de gik op til deres Logis paa Qvisteu, at den højtidelige Herre var Hr. Krigsasfesfor Sørenfen oppe i Tabelværket, en Broder til Gros-fereren. — „Så1edes också en Hr. Sörensen?" — „Ogfaa en Hr. Sørenfen!" bekræftede Vennen, idet han stak Nøglen i sin Dør. „Vi ere en stor Familie!" — „För tusan!" udbrød Svenskeren, men mere fagde han ikke, thi hans ^je faldt idet-samme paa Dørpladen, og paa den stod der: 11. Sörensen^ Stud. t1teo1. Endogsaa den „kåra 1^ror" var saaledes en Hr. Sørensen, og han havde dog faaet I^aud til anden Examen.

Af denne lille Fortælling vil De have feet, at den langfkjødede Frakke og den synlige Nathue kuu hører til det Tilfældige hos Hr. Sørenfen. Det Væfentlige — det, der gjør ham til Hr. Sørenfen — det er Noget, som „er ham i Kjødet baaret og ikke i Klæderne skaaret", fom Ordfproget siger — det er Noget, fom kuu en Danfk kan nd-trykke og kun en Danfk forstaae, det er Noget, fom man kalder Skikkelighed. I dette ene Ord indbefattes alle hans Dyder og alle hans Fejl.

Skikkeligheden er faa at sige hans Religion.

Ieg var i lang Tid uvis om hans Troesbekjen-8 En navnknndig Mands Charakteristik. delfe, thi det forekom mig utroligt, at hau kunde være Protestant, da det aldeles strider mod hans Natur at protestere. Endelig kom jeg ved et Til-sælde paa det Rene med Sagen. En Spadsmager løb ham nemlig en Dag imøde med det Spørgs-maal: „Er De Mormon?" — „Ne—ej!" sva-rede Hr. Sørensen soruudret. — „Er De Gjen-døber da?" — „Nej Gnd bevare mig!" — „De er altsaa Iøde?" — „Ih, nej vist er jeg ikke!"— „Er De da Hedning, er De katholsk eller hvad er De?" — „Ih — Ieg er saagn slet Ingen-ting, jeg er et skikkeligt Menneske!" svarede den ærlige Mand, og tro mig: der ligger Mere i denne Eonsession, end der synes! Forøvrigt be-kjender han sig til Statskirken og regner Balles Lærebog til de symbolske Bøger; hans Levnet er e^emplarisk: han bander sjelden, drikker tilmaade og svarer

Enhver Sit; to Gange om Aaret gaaer han i Kirke, Skjærtorsdag spiser han Kaal og Storebededagsasten gjør han en Pilegrimsgang Volden ruudt. Overtroeu har aldrig slaaet Rød-der i haus Sjæl. Hverken de dandsende eller skri-vende Borde, hverken Dampvadskeriet eller Skan-dinavismen, hverken Homøopathien eller Fanden i La^egaden har kunnet besejre hans Tvivl, og iEu navnkundig Mands Charakteristik. ^ Henseende til Spaadomme er han en complet Skeptiker. Da man for tyve Aar siden sortalte ham, at Kjøbenhavn med det Første sknlde saae Gasbelysning, svarede han: „Det vil jeg see, sørend jeg troer det!" og detfamme siger han endnu den Dag idag.

Hr. Sørenfens Skikkelighed aabenbarer fig ogfaa i Politiken. Han kan ikke troe, at noget Parti har total liret, og derfor er han ^uste^ nntieu. Naar det ene Parti raader ham til at gaae paa højre Side af Grøften, og det andet raader ham at gaae paa venstre, saa vælger han altid den gyldne Middelvej mellem disfe to Yder-ligheder; han gaaer midt nd i Mndderet og bli-ver derfor beleet fra begge Sider. „Retten lig-ger i Midten" er nn engang hans Valgsprog. Forleden traf han to Smaadrenge i Slagsmaal ^ ^ s^ naturligviis stra^ til at mægle Fred mellem dem. „Han der vil tage mine tre Skil-ling sra mig!" sagde den ene, og „Han der vil Ingenting give mig!" sagde den anden. Hvad sagde saa Hr. Sørensen? — Han sagde: „Hør nuBøru, I maa sinde Ier i Billighed begge To!" — og saa sandt han det billigt, at den lille Røver sik halvanden Skilling is^edetsor tre, saa havde jo10 En navnknndig Mands Charakteristik.

begge Parter faaet ligemegeu Ret. Og det er ikke aleue mellem de Smaa, hau dømmer paa deuue Maade; han har felv fulgt fin Halverings- og Eftergivenhedstheori faalænge i det Store, at han fnart ikke vil have Mere at give bort. Naar han har lidt et Nederlag, faa har han givet efter, „fordi han var nødt dertil", og naar han har vnndet en Sejr, faa har han givet efter, „fordi det var ubilligt at benytte fig as sin Overmagt". For hver Gang Holger Danske har aabenbaret fig i et Feldtslag, har Hr. Sørensen aabenbaret sig i en Fredslntning, og Alt, hvad den bolde Kæmpe har taget med sine Staalhandsker, det har den skikkelige Mand slnppet nd as sine ^lldvanter. Det var ham, der i 1^1 gav Fjenden Lov til at varpe sine strandede Skibe as Gruud, det var ham, der i sorbød at irritere Belejrerue ved at skyde paa dem, og det var ham, der i sidste Krig skas-sede Oprørerne Vaabenstilstand eller sri Reitans, hvergang det kneb. Lad knn de uindviede skyde Skylden paa Konger, Eommandanter og Ministe-rier — det hjelper ikke, hvad de siger! Paa et-hvert Blad i vor Krønike sinder vi slige Bedrister, der astvinger os det begejstrede udraab: „Sligt knnde knn Hr. Sørensen gjøre!" Paa ethvert11 En navnknndig Mands Charakteristik.

Blad i Krøniken læfer vi imidlertid ogfaa, at han elsker sit Fædreland, og elsker det oprigtigt. Hau ofsrede det Liv og Blod og Alt, hvad han ejede, naar Nødens Time slog — ja endogsaa sit Aller-helligste, det Klenodie, som han skjnler for sine Kjæreste, den Skat, som Verden neppe troer, at han ejer: Begejstringens Perle har han ossret det i Farens Stuud. Meu naar Offeret var bragt og den vrede Skjæbne forsonet, saa skyndte Hr. Sørensen sig over Hals og Hoved nd as Patrio-ternes Række, ganske skamsnld over sin Enthn-siasme. Blot et Haausmil sra en eller anden gusten Læbe — stra^ var han atter den besindige Mand, og saa: Paa Lostet med alle Dannebrogs-saner og Dannebrogssølelser! — Toppnnktet i hans Skikkelighed er imidlertid hans politiske For-sonlighed. Førend han skulde hævue sig paa eu Fjeude, sør glemmer hau sin bedste Ven. For-leden Aar havde han en Portuerplads at bort-give, og den vilde hau besætte med eu udtjent Soldat. Saa kom der da tre as de tappre Land-soldater, som han havde holdt saa meget af i Kri-gens Tid, og de tilbød ham deres Tjeneste. „Se ded æ nu lie fedt, hvem a vvs hau taer," fagde deu Eue, „faa vi ha Allesammens væt mæ nøreEn navukuudig Mauds Charakteristik. ve Frederiksstad aa æ vant ve aa haalle Pak yde a Porten!" — „Pak!" raabte Hr. Sørensen sor-særdet — „For Guds Skyld Menneske, husk dog paa, at Freden er sluttet!" Og saa kom den sjerde Supplikant tilorde. Han talte et andet Sprog, sor han talte Plat og sagde: „E^ ben och mit bi Frideri^sstadt ^ast — als Frejs^harl. Send Se aber een unpartische Mann uu hat de Amnesti ^vat to saggen, den branche ek uit mehr to sag-geu —" og det behøvede hau saamænd hellerikke. Hr. Sørensen vilde naturligviis ikk^ for Alt i Verden være partisk og borneert, og derfor gjorde han Freischarlen til Portner og lod Ienserne gaae.

Ogsaa c^a ^sthetiker er Hr. Sørensen grnnd-skikkelig, og at han ikke har erhvervet sig noget Navn som Smagsdommer, dersor bærer alene hans Beskedenhed Skyld; thi Natnren har nd-rustet ham saa rigelig med snnd Sands og god Smag, at han gjerne knnde overlade lidt as begge Dele til sine trængende Brødre — men, som sagt, han er altfor beskeden til at gjøre sig gjældende. Han piber aldrig i Theatret, og selv om han havde nok saa stor

Lyst til at klappe, saa indlader han sig heller ikke derpaa, hvis Ingen er saa god at begynde sor ham. Alt, hvad han ikke forstaaerEu uavukuudig Mauds Charakteristik.

eller ikke troer at sorstaae, viser han en ubetinget ærbødighed: Naar en stor Forfatter trakterer ham med et kjedeligt Lystspil, saa holder han Haanden sor Munden, mens han gaber og hvisker Tid ester anden til sin Nabo: „Det er et fiint Stykke! Aa—aa^ hvor det er fiint!" — Men siger faa Nogen ham imod, saa svarer han blot: „Hm —m Ia—a, Aa ja faamænd — Ia—a — Det kau gjerne være, De har Ret!" — Om han endogsaa har været rørt indtil Taarer over et Sørgespil, saa fornægter han enhver Følelse, saasnart en brillebærende Yngling nævner Ordet „Sentimen-talitet", og hvor kosteligt han endogsaa har moret fig over en Eomedie, behøves der ikke mere, end at en glacehandsket Personlighed udtaler Ordet „Fjælebodsløjer^, sor at gjøre ham inderlig skam-snld over sin Morskab. Han har nemlig en nmaadelig Respect sor Autoriteter, og Enhver, der blot besidder behørig Frækhed, er han villig til at anerkjende som en Saadan. Til sin egen Dom har han derimod aldeles ingen Tillid, ja han har endog en vis Rædsel sor at høre den paaberaabe Herpaa saae jeg i sidste Foraar et vidnnderligt Exempel oppe paa Eharlottenborg. Ieg søgte just en Søndag Middag at bane mig14 En navnknndig Mands Charakteristik. Vej til det bedste Maleri paa udstillingen, men Publicum havde sormeret Eolouue om Stykket, og mine Forføg var fpildte. Idetsamme kom en af mine Bekjendte gjennem Salen. Det var en af disfe Lykkelige, der forstaaer Alting og kan Alting og ikke lader sig genere as Nogenting — det var en Recensent. Han vidste stra^ Raad. „Ieg kjender en Tryllesormular, der aldrig forfejler siu Virkning," sagde han — „Pas nu paa!" —Der-paa hævede han Stemmen og sagde med Hentyd-uing til Maleriet: „Det Stykke der — det er Nog^t sor Hr. Sørensen!" — og neppe havde han udtalt disse Ord, søren d Pladsen var ryddet. Der blev ikke en Eneste tilbage.

Stakkels Hr. Sørensen! Selv naar han har Ret^, vil Ingen vedkjende sig hans Mening — end ikke hans kjødelige Sødskende — ja hvad der er det Værste! — end ikke han selv. Den hele Verden sornægter ham. Ligesom Friederich Bar-barossa forgjæves gjennemvandrede alle de ^ Forbundsstater sor at opsøge Tydskland, saaledes kan man gjerne vandre hele Danmark igjennem og raabe: Hr. Sørensen, Hr. Sørensen! — Ikke en Sjæl vil svare. Selv Hr. Madsen, Hr.Iesper-sen og Hr. Iochnmsen vilde regne det sor en For-Eu uavukuudig Mauds Charakteristik.

nærmelse at blive kaldt Sørensen, thi — saavidt er det kommet! — de betragter dette Hædersnavn som et Skjældsord.

Mine ærede Tilhørerinder og Tilhørere ! Der er jo Ingen af os, der hedder Sørensen, ikke Een — derom er vi enige, men — hvorsor skulde vi uægte det! — Hr. Sørensen er vor Landsmand, vor Medborger, ja: vor nære Paarørende, og vi er ikke uden Skyld i, at den ærlige Mand neppe tør være sit Navn bekjendt: Vi har spottet saa længe over hans Godmodighed, at han har glemt alle sine gode Egenskaber sor at tænke paa sin Nathne. Lad os gjøre denne vor Brøde god igjen, lad os tidlig og silde, nde og hjemme, itide og intide, vidne, prædike og forkynde, at Hr. Sørenfen er en ærlig og honnet Dannemand, at Hr. Sørenfen er en trofast ^lndersaat og en gI^d Medborger, at Hr. Sørensen er en stræbsom, nøjsom, besindig, forstandig og oplyst Mand, der vel kan stilles ved Siden as sine Brødre i l^dlan-det, at Navnet Hr. Sørensen er ligesaa godt som noget as de Navne, der har et „von" soran eller „seldt" bagved — ja, at Navnet Sørensen, naar Alt kommer til Alt, i Historiens Annaler staaer ligesaa respectabelt, og betydeligt mere pletsritend16

Oldtidens og Nutideus meest berømte Hersker-navne. Lad os gjentage dette Vidnesbyrd saa tidt og saa højt, at den stakkels Mand tilsidst kommer til at troe derpaa og — til at troe paa sig selv! — Kommer det engang dertil, da vil den gamle Kjøbenhavnske Skatteborger hæve sit Hoved og srimodig sige til den hele vide Verden: „Nu vel, her er Hr. Sørensen!" — og ettnsind-stemmigt Echo vil svare lige oppe sra Skagen og ned til... den anden Ende as Landet: „Her er Hr. Sørensen!" — I samme øieblik vil Spøgen og Spotten sorstumme, thi da vil der ikke

længer være noget Latterligt ved Navnet Hr. Sørensen.II.

Om Töfler.

Forelæsning sor ægteherrer — værende og vordende.Mine ærede Tilhørere!

Middelalderens største Lærde har anvendt Aar-hundreder til undersøgelser as de Grækeres og de Romeres Sko og Støvler er noksom bekjendt og jeg haaber derfor, at De ikke vil betragte det fom ubefkedeut naar jeg hermed ndbeder mig ti Minu-ters Opmærksomhed sor Tøslerne, hvis verdens-historiske Betydning det er aldeles overslødigt at docnmentere.

Lad Ingen soragte dem paa Grnnd as deres uuderorduede Stilling! — Ingen Hat, ingen Storm-hne, ja ingen Krone knejser saa højt, at ikke en lille capriciens Tøssel i enkelte ^ieblikke har svævet over den; og medens Moden, denne altomvæltende Troldmand, har bortescamoteret Sandalerne, Ko-thnrnerne, Ridderstøvlerne, Snabelskoene, Snvaro-nierne og ^ellingtonerne — ikke at tale om to tre Generationer as Galocher, der er forfvnndne lige for vore ^jne i nogle faa Aar — faa har Tøflen30 ^m Tøfler.

Aar ud og Aar iud hævdet sin Plads i hele den civiliserede Verden. Man kan synge om den, som Digteren synger om Kjærligheden: „Skjøndt Skik og Brug paa vor Klode Foraudrer sig Aar for Aar, Gaaer deu dog aldrig af Mode Saalæuge som Verdeu staaer."

Om Tøslens Alder og Oprindelse har man forskjellige Sagn. Ifølge et af de troværdigfte

skal Adam, den sørste ægtemand, have baaret de sørste Tøsler. Han var som bekjendt ikke længe i

Paradiis, og da han vandrede dersra, gik Vejen over „Tidsel og Torn", fom det hedder, faa det er rimeligt nok, at man søger de første Tøffelfpor ved Grændfen af det tabte Eden. Saameget er ialtfald vist, at Tøslerne er ældre end vor Hi-storie, thi vi kan sølge deres Spor tilbage til de allerførste Sagn, baade de hellige om Abraham og Sara og de prosane om Ninns og Semiramis — ja gaaer vi endnu videre, vil de søre os helt op til Olympen, hvor selve ^eus, Gudernes Fa-der, kan bevidne Tøslens Tilværelse. Vi vil der-sor ikke sordybe os i Hypotheser om Oprindelsen til Tøsselvæsenet, men indtil videre betragte det som et Natursæuomen as samme Alder som Kjær-
31 ^m Tøfler.

ligheden og Magnetismen, og Spørgsmaalet bliver følgelig ikke om Opfindelse men om Opdagelse; det ly-der omtrent saaledes : N aar b r n g t e man f ø r f t e Gang udtrykket „at staae nnder Tøflen"?

Svaret herpaa finder vi i flere forskjellige Tra-ditioner, men den sandsynligste af disfe er nnægte-lig den, fom er optegnet af den svabiske Augustiner-munk Benedictus Auselmns, og da jeg tilfældigviis ejer det eneste existerende Fragment af denne lærde Mands Manuscripter, seer jeg mig istand til at meddele Dem en Oversættelse af hans interessante Optegnelse. Den lyder fom følger: „For umindelige Tider siden levede der en drabelig Riddersmand, fom kaldtes Polyfemns med Iernpanden. Han var aldrig overvunden i nogen Kamp, og havde aldrig bøjet Knæ hverken for Helgene eller Mennesker. Paven og Kejseren havde dengang ført en langvarig Fejde, og da de derpaa flnttede Forlig, blev der givet store Fester og prægtige Turneringer, hvortil alle Verdens navnknndige Riddere vare indbudne. Ved disse Ridderspil var det befalet, at Kæmperne enten skulde bære Kejserens eller Pavens Farver, men Poly-femns svor paa, at han aldrig vilde bære Træl-domsmærke, hverken for den Ene eller den Andens32 ^m Tøfler.

Da sagde Erkebispen: „Fæst det røde Korsbaand paa Din Hjelm eller jeg lyser Dig i Kirkens Ban." „Ieg trodser Banstraalen", svarede Polysemns. OgKantsleren sagde: „Fæst den sortkantede Gnld-sløjfe paa Din Hjelm, eller jeg erklærer Dig i Rigets Act," men Ridderen fvarede: „Ieg frygter Ingen i Riget". Nu kom haus unge Hustru til, og bad ham mindeligen at bære enten det ene eller det andet Mærke forhen desSkyld, men han svarede: „Aldrig"! — Da brast huu i Graad og sagde: „Saavidt er det altfaa kommet, at Du ikke elsker mig mere!" Men Fru Beatri^ var saare dejlig, og Riddereu havde euduu aldrig seet hende græde; han blev hestig bevæget, og svor, at han elskede hende højere end sit Liv, det vilde han bevife i Kamp mod tolv Riddere med blanke Vaa-ben. Den skjønne Frne vilde dog Intet høre derom, men hnlkede: „Vee, vee mig ^lykfalige! Dersom Dn endnu har en Gnist

as Kjærlighed til mig, saa viis det ved at fæste et Mærke paa Din Hjelm" — og derpaa løb hnn ind i sit Bedekammer og slog Døren i efter fig. Da stod Polysemns en Stuud taus og stirrede paa deu lukkede Dør, men idetfamme lød Trompeterne; han greb den lille guldbroderede Sko, fom Beatri^ havde tabt i fiu33 ^m Tøfler.

Hastighed, den sæstede han paa Hjelmen og ilede hen til Skrankerne. Her holdt Kejserens Riddere ved den ene Side, og Kirkens ved den anden, og Herolden spurgte ham: Stiller Du Dig under Scepteret eller nnder Krumstaven? „linder Tøs-len^, raabte Polysemns, og nu begyndte et Rid-derspil, hvis Lige aldrig sør var seet. Han løftede to og tyve Riddere af Sadlen, og fem af disse maatte bæres sra Pladsen. Da Kampen var endt, rakte Kejserens Søster ham Sejrens Priis, men idet hnn bandt det gnldvirkede Skjærs om hans Sknlder, hviskede hnn ham i ^ret: „Ridder Po-lysemns! Der er ingen Mand i Verden, som kan overvinde Eder, men — nnderTøfl en staaer I dog. — Og hvad Fyrstinden hviskede, det sagde hele Landet højt, og det viste sig snart, at der stod slere Helte nnder Tøsselen, end nnder Scepteret og Krumstaven tilsammen."

Fra den Tid as var det vitterligt, at der e^i-sterede et Tøsselregimente, men hvormange Ba-tailloner as ægtemænd det tæller, derom er man dog aldrig ret blevet enig. Snart hører man den^ Paastand: at det indbefatter „næsten alle" Mæn-dene, snart rednceres det til „næsten ingen". — Til den sørste Mening helder Plnraliteten af de34 ^m Tøfler.

nsorsørgede Herrer, ^n specie den Deel as dem, der er over ^ Aar; men d^Hrr. Pebersvendes Votum smager altsor meget as Rønnebær, til at man tør antage dem til Dommere i ægteskabs-affærer — til den andeu Mening helder de fleste gifte Damer, men heller ikke dem tør man ubetinget betragte fom Sandhedsvidner, thi til Dato har ingen Kone indrømmet, at hen-des Mand stod under Tøslen. ^gtemænde-nes eget Vidnesbyrd er ligesaalidt paalidelig^ thi Fleertallet af de Indrullerede har aldrig be-mærket Tøfleu, og sværger dersor i god Tro, at deu ikke er kommen over deres Dørtærskel. — En En-kelt hører man vel aflægge en aaben Bekendelse om det Modsatte, men den er ialmindelighed salsk, thi tør en Mand sige: „Ieg staaer uuder Tøsleu", saa er det ikke saudt. Stod hau virkelig uuder Tøsleu, turde hau jo ikke sige Sligt sor siu Koue. ^begribeligt er det sorresteu, at man sra begge Sider er saa omhyggelig, sor at skjule Tøsleus Tilstede-værelse, uagtet den snude Fornnst siger, at den altid er berettiget, hvor den sindes. Det er jo aldeles naturligt, at deu stærkeste Villie gjør sig gjældeude; findes denne nn ikke paa Sværdsiden, faa er det altsaa i sin Orden, at Regjeringen gaaer35 ^m Tøfler.

over til Spindesiden. Det er ikke nogen Skam for en Mand, at hans Villie knn har en sædvan-lig Styrke, ligesaalidt som en Kone behøver at skamme sig øver at hendes Villie har en nsædvan-lig; sølgelig bliver hverken Manden eller Konen latterlig fordi hendes Villie er den stærkeste; men de bliver det begge To, saasnart de forsøger at skjule, hvad der er i sin Orden. Ieg kjendte en meget talentfuld Skræder, der var gaaet faa fuld-stæudigt op i sin Knust, at det var ham aldeles umuligt tillige at være Huusherre. Haus uuge, energiske Hustru indtog derfor den ledige Throne, og det var fom fagt i sin Orden; men hnn mis-brugte stadigt sit Herredømme, til at paatvinge Manden et Skin af den Magt, som hnn ndøvede — det var ikke i sin Orden. Engang da hnn for Venner og Naboer beklagede fig over den ær-lige Mands Vilkaarlighed, undslap der ham et Snk, fom ikke let kunde misforstaaet „Hvad siger Du?" — udbrød Husfrueu med et Blik,

fom heller ikke knnde misforstaaet „Tør Du uægte, at Du er eu rigtig Defpot?" — „Nej,

det veed Gud jeg ikke tør!" — svarede Gemaleu — „jeg forsikkrer højt og helligt, at jeg er eu com-36 ^m Tøfler.

^plet Huustyrau!" — — See, det kalder man at kompromittere Regimentet! — Man maa imidlertid ikke troe, at alle Tøfler trykker lige haardt, eller at de alle er syede over samme Læst. Tvertimod: mau har dem i alle mulige Dimensioner og as de sorskjelligste Qvalite-^ter. ^almindelighed inddeler Systematikerne dem i tre Hovedklasser, og disse er: a^ Trætøfler, Lædertøfler og c^ Silketøier.

Trætøslerne findes kun i de Hnse, hvor Konen siger: „Du skal", og Manden svarer: „Som Dn vil!" llagtet de saaledes npaatvivlelig er de sjeldneste, er deres Popularitet uden Sammenlig-ning den største. Sagen er: at de er meest iøje-saldende, og Lægsolk kjender dersor ikke mere end dette ene Slags Tøfler. Kjendere skjelner imellem ^ø Arter af dem: de ordinære, hvorunder der befinder fig adskillige ordinære ægtemænd eller ret-tere sagt

^gtemandsolk, og de extraordinær eller „Trætøfler med Beflag". Om de sidste vil man kunne saae nøjere underretning hos Molieres ^Georges Dandin og Holbergs Ieppe paa Bjerget. De skal ester Forlydende være i høj Grad generende.^m Tøfler.

^7

Læder tø fler ne er langt mere ndbredte. De udmærker fig mindre ved Stivhed eud ved Sejghed, meu de er næsten uopslidelige. Naar man hører en Kone sige til sin Mand: „Gnd bevares! Du er Herre, og jeg er Træl, dersor adlyder jeg ... —" og der saa kommer et halvt-udtalt „Meu ..." bagester, saa kau man stole paa, at dersom Læder tøslen ikke har holdt sit Indtog i Huset, saa er deu under Aumarsch.

Næsten alle hidsige ægtemænd gjør eflerhaanden Bekjendtskab med den, og man paastaae^, at den skal være meget hyppig i de militære ægteskaber. Speculauter, der gister sig med en Formne og faaer en Kone i Medgift, nndgaaer den fjelden eller aldrig, og naar en Peberfvend rækker sin Hnusholderske Haaudeu, staaer hau som oftest alle-rede under deus umiddelbare Iudslydelfe. Læder-tøflens Theori er sølgeude: „Lad Maudeu saae sin Villie, men faaledes, at han ikke lystes ved at have nogen." Til dens Arsenal henhører: Iere-miader, Gardiuprædikeuer Graavejr, Eeustavelses-svar og Eddikebryggeri. Hører Fruen til de sromme Søstre, soretrækker huu uaturligviis Præ-dikenerne — er hnn nervøs holder huu sig til Iere-miaderne og er hnn en af de faakaldte kloge38 ^m Tøfler.

Koner, „saa tier hnn, men ..." — Ieg skal tillad^ mig at anføre et lille Exempel paa, hvorledes Lædertøflen gjør fig gjældende. Der var eu Mand, som havde en Kone, og denne Kone havde en Smag, mens Manden havde en anden. Manden havde blandt andet Smag for Lamme-kjød, og en smuk Morgenstund sik han det despo-tiske Indsald at decretere Lammekjød til Middags-mad. Konen adlød — thi „Gud bevares! Han var jo Herre i sit Huus, meu ..." — men hnn adlød paa sin Maade. Om Middagen sik Manden ganske rigtig kogt Lammekjød — men det blev serveret med Snnrkaal. Dagen ester srk han stegt Lammekjød — ligeledes med Snnrkaal, tre-die Dag opvarmet Lammekjød, sremdeles med Snnrkaal, saa grilleret, saa sricaseret, saa ragon-teret og varieret Lammekjød, deu ene Dag efter den anden, men med idelig Snnrkaal. — Der har De Principet, mine Damer og Herrer! Paa denne Maade kan den fasteste Mandsvillie efterhaanden bringes til at opgive enhver Ret, thi — fom det fvenske Ordfprog siger: Mandsmod overvinde^ Alt — knn ikke Snnrkaal!

Vi kommer nu til S ilke tøslen. Den er39 ^m Tøfler.

som oftest nmærkelig sor Paagældende og usynlig sor Iagttagerne og derfor tildeels uimodstaaelig, uundgaaelig og ubeskrivelig. Alt hvad jeg kau sor-tælle Dem om den er, at den er broderet med Roser og Glemmigej og virket as Kjærlighed, Kys, Koket-teri, Leeg, Lnner og List. Naar Verdensbeherskeren har nedtraadt llngkarlestandens snævre lakerede Sko og opslidt Pebersvendedommens tunge tyk-saalede Støvler, saa befinder hans Ligtorne sig saa inderlig vel i ægteskabets bløde Silketøier, at han slet ikke mærker hvorledes de lænker hans Fod. Mens Trætøslens llndersaat skjælvende adlyder „fordi han ikke tør Andet" og Lædertøflen^ sukkende sinder sig i Alt „sor den kjære Huus-sreds Skyld", saa overgiver Manden med Silke-tøffelen fig smilende paa Naade og llnaade, „fordi det er ham nmuligt at sige Nej til sin lille Kone" — og jo mere barnlig, barnagtig og ner-faren Konen er, jo mere Manden er vis paa fin Overlegenhed i enhver Henfeende, jo tyndere er den Damoclestraad, hvori Tøflen hænger over hans Trone. Det er en ubegribelig Fejltagelfe af de gamle Knnstnere, der har fremstillet Herknles bag Spinderokken, at de har afbildet hans Be-tvingerinde som en myndig, sværlemmet Kvinde —30

^m Tøfler.

tvertimod: Omphale har ganske vist været et lille barnagtigt Væsen paa semten, sekten Aar, ellers havde hnn aldrig saaet Helten til at lege med Blaarene. Det hed natnrligviis: „Lille Herknles !

Du begriber ikke, hvor guddommelig Du tager Dig ud ved Rokken, Spind nu lidt!" — og saa spandt han, til Omphale havde bemægtiget sig Køllen og Løvehuden sor Alvor. Ligesaadan gik det Kong Salomon. Hans smaa hedenske Oda-lisker pyntede hans vise Hoved med saamange Blomsterkrandse, at han tilsidst ikke knude see ud as øjnene, og saa omslyngede de ham med Rosen-guirlauder og trak ham i Triums hen til deres Alter. Det hjalp

ikke, at den vise Konge skjændte og lo paa engang: han maatte tage Deel i deres Barnagtigheder og gjøre Narrestreger soran et Asgndsbillede. Det var jo knnFjas! Men sørend han vidste et Ord deraf, havde han ossret — ossret til Astarte, og veed De hvem Astarte var, mine Herrer? Det var en sorsærdelig phønicisk Gndinde, hvis Sandaler aldeles saae nd som — Tøsler !— Seer Ier i Spejl, o ægtemænd! I er meget vise, det veed vi nok, men I er ikke visere end Kong Salomon, Herknles og Marlborongh!

Der er ingen as Ier, der troer paa Astarte —^m Tøfler.

det gjorde Salomon ikke heller — men derfor har I ligefuldt offret til hende allesammen — alle nden indtagelse! Der er tre fmaa Ord, som I maaskee har glemt, og det er Trylleformularen: „For min Skyld" — hnsk paa dem og paa hvad de har ndrettet, og I vil tilstaae Eders Skrøbelighed! — Det hjælper ikke, at en Mand er Enehersker over Pengesknffen , Friherre over sin Tobakspibe og Disponent over Gadedørsnøglen: dersor kan han ligesnldt staae under Silketøflen. Konen kan meget godt overbevise ham om, at Tobaksdamp gjør Dagligstnen uhyggelig, at Korten spil er et Mord paa Selskabelighed, at Klubben er et passende Asyl sor hnnsvilde Pebersvende, men ikke for Familiefædre, at en ordentlig ægtemand bør være hjemme paa Klokkeflaget baade om Mid-dagen og om Aftenen o. f. v. — og alt dette udeu at der er Tale om Tøffelvæfen; thi indfeer Manden, at disse Paastande er besøjede, saa handler han jo ester sin egen Overbeviisning ved at respectere dem. Kan Konen derimod lokke ham til imod sin Overbeviisning blot at lægge to Straa overkors „sor hendes Skyld", faa er det nde med ham fom med Kong Salomon: han har offret til Tøffelgndinden, offret hende fin3^

Overbeviisning og følgelig gjort fig skyldig i Af-guderi. — Og det gjør mau faa let! — Der var f. E^. Republikaneren Bernard: han var rød Frihedshelt, fang Marseillaisen f^a Morgen til Aften og taalte intet Aag paa sine Skuldre — ikke engang et Par Seler. Hans Kjæreste, den lille Nini, havde alligevel broderet ham et Par, og dem forærede hun ham paa haus Navnedag. Han fandt dem naturligviis yndige og lovede at gjemme dem godt. Nej, det var ikke Meningen: han sknlde bære dem. Tak, men han gik aldrig med Seler. Søde Bernard, hvorsor ikke? — Fordi de genere mig! — Den utaknemmelige! Disfe Seler skulde genere ham, disse Seler, hvorpaa den stakkels Nini havde anvendt saa mangen en Midnatstime ved Lampen — disse Seler, hvorpaa ethvert Sting var en Kjærlig-hedshieroglys. Der kom to store Taarer i heudes smukke sorte ^jue ^ hau blev blød om Hjertet. „Bernard! For min Skyld knnde Du gjerne . . ." „Nini, sor Din Skyld gaaer jeg i Døden" — og saa gik han i Selerne! Men der var bleven lidt Silke tilovers, og den maatte anvendes, der-for broderede den Smaa ham siden et Par nydelige Pampusfer og til fyveude og sidst —^m Tøfler.

^n lille skjelmsk Nathue. Stakkels Bernard! Han bar det Altsammen, thi Nini havde opdaget den Troldom, der ligger i Ordene „sor min Skyld", og hnn glemte aldrig denne Opdagelse.

Ia, mine Herrer Forelskede! Vogt Dem sor disse tre Ord. Det var dem, der gav Samson Tonsuren og fik Alexander til at stikke Persepolis ibrand. Vogt Dem! — Nn er De advarede. Til Dem, mine Herrer ægtemænd — sandsynlig-viis ogsaa til Dem, mine Herrer Forlovede — kommer min Advarsel maaskee forfilde. Nnvel! Saa lad mig da forsøge at forsone Dem med Det, der ikke kan være anderledes. Lad mig sige Dem, at Silketøslen igrnnden knn er et andet Emblem sor den samme Tryllemagt, som Digterne ellers betegner med Amors Scepter og Hymens Rosen-lænker — den er knn Symbolet paa det søde Ashængighedssorhold, hvorpaa Frihedstronbadonren Theodor Korner tænkte, da han sang: „^erde srei tvar elend ^verden mag!"

Sknlde imidlertid denne Trøst ikke sorslaae, og sknlde disse Sandheder, jeg her har udtalt, imod deres Hensigt have blottet en eller anden Torn i Rosenkjæderne, saa beder jeg de saarede

ægtemænd tilgive dette llheld — og da jeg veed, at Tryllesormulareu er stærk nok til at gjøre sin Virkning, selv om den ikke lyder sra de rette Læber, saa er jeg vis paa, at De alle-sammen tilgiver — thi jeg beder Dem gjøre del „for min Skyld."IH.

^rangen a^ Canlis lerne.

Forelæsning sor llindviede^

3*Opmærksomme Tilhørere! ^avde jeg villet tale om Kirken, om llniversite-tet ja saagar om Rigsdagen, saa vilde jeg have begyndt med at bede om Deres Opmærksomhed, nu derimod betragter jeg den som given, thi jeg taler om Theatret. Ieg er saa sikker i min Sag, at jeg endogsaa sornd tør betroe Dem: at denne Forelæsning vil blive „ej blot til Lyst", ja jeg tør næsten lade dem ane, at den vil blive lige-saa lang og paa Lidt nær ligesaa tør, som de Forelæsninger, hvortil man løser Kort sor den gode Tones Skyld — og alligevel vil jeg ikke komme til at holde Foredrag sor tomme Bænke; thi: jeg taler, som sagt, om Theatret, om Thea-trets Allerhelligste, om de Indviedes Mysterier.

Den nndtømmel^.ge Interesse, som baade det ræssonnerende og det snakkende Pnbliknm nærer sor Theatret, knude ved sørste øjekast syues ube-gribelig, men den er vel begrnndet. Lige sra38

Vrangen af Coulisserue.

Orest^s Tid har man vidst, at den Forsnlgte kun i Apollos Helligdom sinder et Fristed sor sine Plageaander, og hele vor Samtid sorsølges over-alt as en Plageaand, mod hvem Eumeuiderue er sor Iutet at regne; det er et rædselsuldt Væsen as oldnordisk Herkomst: i gamle Dage hed det Fenrisulveu, nu kalder man det — Kjedsomhedeu! Dette ^hyre gjør intet Andet end at gabe, men det gaber i det ^endelige, det gaber, som Mythen siger, fra Himlen og tilIorden, og trner, at op-sluge baade Guder og Mennesker. Kuu i Thea-tret, i Apollos Helligdom, byder man endnu Pla-geaanden Trods, og hvergang den skraber paa Porten for at trænge fig derind, bliver den mod-taget med en faa frygtelig Larm af Piber og Gongong, at den forfærdet maa trække fig tilbage. Og naar saa lihyret er borte, saa indretter man sig Livet derinde faa hyggeligt og faa pikant, fom det aldrig kan blive udenfor. Skjønheden viser fig kun i suld Søndagspynt, og Alt, hvad der ikke er smukt, maa idetmiudste være morsomt; Dyden er uasladelig paa Prøve, Pligter og Tilbøielig-heder bestandig i Kamp; Skjæbnen er consekvent retfærdig, og Kjerlighedens kortvarige Vaarblomst vedbliver utrættelig at udsolde sine Knopper; alt39 Vrangen af Coulisserue.

det Trivielle er banlyst; Tiden og Rnmmet er uuderkuede: mens Mnsikken toner, hopper man over tnsinde Mile nnder et Changement og tyve Aar under en Mellemact. Det er derfor intet linder, at Folket strømmer til Templet og udbryder: „Her er godt at være", og det er ganske naturligt, at Tilskueren sristes til at ønske sig en Plads blandt de Indviede i selve Helligdommen bag den straalende Lamperække, thi den Lykke: at spille en Rolle er ellers saa vanskelig at opnaae her i Verden, og den synes Thalias Præster at have sor saa godt Kjøb. Paa Theatret er man jo Helt uden at udsætte sig sor nogen Fare: Dolken gaaer op i Skastet, og Gistbægeret er fyldt med

Limonade, der bliver man applanderet sor ædel-modighed nden at gjøre nogetsomhelst Offer, og

der kan man hver Spilleaften staae med Palmer i Hænderne som et Dydsmynster, uden at have den mindste ulejlighed af sin Dyd til Hverdags-brug — — Det troer deu llindviede, men jeg haaber at jeg let skal bringe Dem, mine ærede Tilhørere ud af denne Illusiou. De vil iudsee, at Theatret har Vaaben, der er skarpere end Dolke, og Gister, der er farligere end Skarntyde, at ingen Vandring er mere befværlig, end Gan-40

Vrangen af Conlisferne.

gen over de skraa Brædder, og at Helgenglorien intetsteds er sorbnnden med et haardere Marty-rium, end netop indenfor Lamperækken — De vil indfee Dette og adskilligt Andet, naar jeg har havt den ^Ere at vise Dem: Vrangen as Eoulisserne. Og naar den ntrættelige Bysnak i det Evindelige vedbliver at opvarte Dem med Theaterskandaler, saa vil De vogte Dem sor at tiltroe Sknespillerne større Anlæg til de syv Dødssynder end alle andre Mennesker, — De vil indrømme, at det er ikke godt at være Sknespiller!

Ieg havde nn en udmærket Lejlighed til at være underholdende, hvis jeg vilde indlade mig paa en Fremstilling as Theatrets Mysterier å 1a ^ean og illnstrere den med Exempler hentede sra den nærmeste Tid, men ^ — herpaa gjør jeg Afkald, og lover til Beroligelfe for alle fpændte Gemytter at behandle mit Emne faa abstract, som det er mig mnligt. Dette til Indledning — nu gaaer vi over til Texten.

Man har et gammelt Eventyr om Trold-kongens Døttre og deres Bejlere. Isølge dette Sagn blev de sorelskede Riddere paa Vejen til Iomfruburet udsatte for alle mulige Fristelser, ogVraugeu as Coulisserue.

41

dersom de blot et øjeblik glemte deres trinde for at fee fig tilbage, saa blev de i samme Nn sorvandlede til llgler og Marekatte eller andre Vanskabninger. Dette er aabenbart en Theater-mythe. Troldkongens Døttre hedder Thalia og Melpomene, og de sordrer endnu den Dag idag, at deres Elskere nstandselig skal skride fremad med Blikket fæstet paa det fjærne Ideal. Vee den Arme, der vender fig fra Maalet for at fee efter det Djævelskab, der snart piber, snart klapper bag hans Ryg, snart lokker ham med Elskovsfnk og Eham^ pagneknaldogfnart trner ham med alle delllykker, fom Avind og Falskhed tilsammen kan ndklække! Vee den stakkels Synder, thi i samme^jeblik som hau giver es-ter sor Fristelsen, er han forloren som Knnstner, og sør han veed et Ord deraf, er han forvandlet til et af disfe fnerrende, hylende, galende eller gryntende Vid-undere, der opfylder Thalias yderste Forgaard. Og hvad skal vel bevare ham mod denne Forvandling?— En kraftig Menneskenatur, en nsorkvaklet Personlig-hed! — Ia, det er ganske vist de sikkreste Præservati-ver, men har De nogen Anelse om, hvor vanskeligt det er for den dramatiske Knnstner at blive ved at være et rigtigt Menneske?

Mens enhver anden Knnstner har et givet52

Vrangen af Coulisserue.

Stof, hvori han arbejder, mens Digteren har Sproget, Musikereu Tonerne og Maleren Far-verne, faa har Skuefpilleren intet andet Materiale, hvoraf hau kau fremstille Idealet, end sit eget Kjød og Blod, sin egen Person. Den maa han sam-menpresse, oppnste, vrænge, krænge og endevende saa tidt og saa længe, at knn en overmenneskelig Elasticitet kan srelse den sra at tabe sit ejendom-melige Prc^g og reduceres til et Theaterrekvisit, en Repertoiresæk, en Guttaperchamasse.

Mau sortæller om en engelsk Karikaturmaler, at hau saalænge havde sordrejet sit Ansigt soran Spejlet, at han tilsidst ikke knude gjenfinde sin na-turlige Mine. Den stakkels Mand maatte derfor opsøge en af sine pæneste Grimacer og tage den paa, hvergang han gik ud; men dette blev ham i Tidens Længde ntaaleligt, og en smuk Morgeustuud skar han Halsen over paa sig sor at slippe af med det Grimaceapparat, han havde faaet istedetfor fit oprindelige Ansigt. Denne Mands ulykke er et Billede paa en af Sknespillerlivets største Farer: Faren for at tabe fig felv; men jeg skal her — nnd-

tagelsesviis — levere et Exempel, der er mere betegnende end alle Lignelser.

Der var engang en stor Sknespiller, som paa43 Vrangen af Coulisserue.

Forlovelsesdagen spnrgte sin Elskede: i hvilken Rolle han havde behaget hende meest? — og es-ter et Ojebliks Betænkning fik han til Svar, at det var i Earl Moors Rolle. „Godt!" — ud-brød Kunstneren — „Saa skal Dn sor Fremtiden bestandig fee mig som Earl Moor!" — Pigen blev natnrligviis forskrækket og bad ham sorHim-lens Skyld: altid at være sig selv, men hvad sva-rede han? — Han svarede: Nej min Elskede, lad det blive ved Earl Moor. Det er en Eharakteer som jeg kjender indtil den mindste Detail. Mig selv er derimod en Rolle, som jeg ikke har havt paa Repertoiret i slere Aar, og det vilde koste mig en skrækkelig ulejlighed at indstudere den paany! —" Historien lyder sabelagtig, men den er mindre overdreven end man sknlde troe, thi hele ltrime-ligheden ligger egentlig i den nnge Piges Forlan-gende. Naar en stakkels Soldat har ligget krnm-slnttet i sireogtyve Timer og endelig bliver løsladt, saa sorlanger Ingen at han skal bevæge sig ngeneert; tvertimod: Enhver vilde sinde en slig Fordring umeuneskelig; men naar en Skuespiller maaskee i sir^-ogtyveAarhar maattet lægge Baand paa sin Stemme, sine Miner og enhver as sine Bevægelser — kort sagt: krnmslnttet hele sin Personlighed paa alle44

optænkelige Maader, saa forlanger mat^, ^t h^ ligesnldt skal være naturlig og utvungen elle^, s^m man siger: være sig selv udenfor Theatret. ^ Hvilket nmenneskeligt Forlangende.

Ieg skal naturligviis v^e dct^ Sidste, de^ paastaaer, at enhver Skuespiller saaledes skulde tabe sin Personlighed, men jeg skal ligesaalidt v^re den Første, der benægter den iøjesaldende Kjends-gjerning, at Fleerheden af Thalias Præster har maattet ossre deres Naturlighed paa Gudindens Alter; og er sørst den oprindelige Perfonlighed tildeels eller aldeles ndvisket, saa begynder Faren for Alvor. Alt det Djævelskab, der hnserer i Theatrets Skjærsild, forfølger nu Skuespilleren for at lokke ham til at vende Blikket fra fit Maal og derved overgive fig til Forgjørelsen. Ieg vil blot nævne nogle as de værste Megærer og vise, hvor vanskeligt det er at nndgaae deres Esterstræbelser; af de utallige vælger jeg kun tre: Indbildskhed, Misnndelfe og ^tilfredshed.

Det er en bekjendt Sag, at Theaterfolk ial-mindelighed nærer vidnnderlige Indbildninger om deres egne Talenter og Eapaciteter — Indbild-ninger, der synes den ^indviede saa usorklarlige,45 Vrangen af Conlisferne.

at hau kommer til at tænke paa Idee^ ellc^ „løse Skruer". Enhver Theaterdirektør vil kunne fortælle Dem Historier i Snefeviis om læspeude, stammende, spatbenede og bovlamme Dilettanter, der sorlanger at debntere som Helte og Elskere ^ enhver Sknespiller vil knnne meddele Dem de besønderligste Oplysninger om, hvorledes hans Kammerater misforstaa^ deres Talent, hvorledes Sonbretten jager efter de feutimeutale Elskerinde-roller, og Elskeren troer at excellere i Eharak-teersaget, mens den burleske Komiker smægter ester at spille ^ere no1^1e og Theatrets brande co^uette føler en brændende Lyft til at optræde fom den naive uskyld — ja, Enhver, som har særdedes nok saa lidt mellem Eonlisserne, vil knnne forsikkre Dem, at selv den kjedsommeligste Praas deroppe ^i Reglen betragter fig som et stort Lys, der uret-færdigt er bleveu sat uuder Skjæppeu — meu alt Dette er saa saare uaturligt! Euhver audeu Kuustuer har nemlig selv Lejlighed til at bedømme siue Præstatiouer, og dersor kau mau sorlauge, at hau ikke skal overvurdere dem, meu aleue til Skuespillereu er mau aldeles uberettiget til at stille deuue Fordring, thi det Knnstværk, han nd-fører, saaer han aldrig selv at see.46

Maleren og Billedhuggeren kan betragte deres Arbejder sra Højre og Venstre og efterhaands fee Virkningen af ethvert Penselstrøg eller Mejselhug, Digteren og Eomponisten kan selv sætte sig paa Tilhørerens Plads, mens deres Værker bliver sore-dragne, de kan Allesammen see Forskjellen mellem Det, de har villet gjøre og Det, de har gjort, og kan de ikke see det idag, saa kan de see det iover-morgen eller om et Aarstid. Skuespillerens Værk er derimod uadskilleligt sra øjeblikket og sra ham selv; mens han staaer paa Scenen er det ham umuligt at sætte sig ^aa Tilskuerbænken, og naar Tæppet er faldet, faa er hans Værk forfvuudet. Haus Eriudriug gjemmer kun det Billede, han har villet fremstille; det han har sremstillet kjender alle Andre, kun ikke han selv. Han har i det Højeste skimtet et Gjenskin deras i Publicums ^ Stemning , men hvor upaalideligt er ikke det Spejl, der kau sorplumres as ethvert umotiveret Hys eller Bravo!

De andre Knnstnere kan stille deres eget Værk ved Siden as deres Eoncnrrenters, og ved at sammenligne det med Fortidens classiske Ar-be1der erholder de let en Skala sor dets Værdi. Men sra disse Herligheder er Sknespilleren ude-Vraugeu as Coulisserue.

47

lukket: han bar ingen Anelse om, hvorledes Talma og Garrick har spillet, og hvorledes skal han sammen-ligne sig selv med sine Rivaler? — As sine egne Præstationer seer han jo kun Idealet og seer det ovenikjøbet i Begejstringens illusoriske Belysning; af de Andres feer han blot den meer eller mindre mislykkede Realifation, og feer den med kold Kri-tik. — Hvilken Sammenligning! — Lad os ftille en anden Knnstner i et lignende Forhold! Lad os tænke os en Maler, hvis Arbejder sorfvandt under hans Hænder efterhaanden, fom han frem-bragte dem, faaledes at han aldrig faae dem i deres Heelhed, men knn i Erindringen beholdt det Forbillede, der havde straalet sor hans Blik i ^lndsaugelfens øjeblik, mens derimod alle hans Eoncnrrenters Arbejder i deres hele Skrøbelighed idelig var udstillede sor hans kritiske Blik — vilde det da være rimeligt, ja vilde det endog være

mn ligt, at denne Maler knnde nndgaae overdrevne Indbildninger om sit eget Talent? Lad derfor Ingen gjøre Sknefpilleren Bebrej-delfer, naar han er indbildsk, men lad Enhver be-undre hans Befkedenhed, naar han ikke er det! — Man figer at Misundelfen er nadfkillelig fra Kunstnerlivet, og det er ikke nfandfynligt, meu

det er aldeles vist, at alle audre Kuustnere lettere kan nndgaae denne Hjertets Kræftskade end Skne-spilleren, thi Misnndelsen angriber Ingen, sordi han er begavet, men sordi han er begnnstiget, og ^der er ingen Kunstart, hvori Begavelsen saa let kan rednceres til Begunstigelse, som i den sceniske.

Enhver anden Knnstner kan selv vælge sit Emne og selv bestemme Omsanget as sit Arbejde. Naar han seer en Eoncnrrent ndsøre et stort og smnkt Arbejde, maa han derfor anerkjende Dyg-tigheden, og han har sølgelig ikke Lejlighed til Misnndelse ^ saameget mindre som den Enes Virksomhed ikke udelukker deu Anden fra at virke i famme Genre. Alle Landets Malere og alle Landets Digtere kan jo, om de vil, paa een Gang behandle Cæsars Trinms. At den Ene maler et skjønt Billede, hindrer ikke den Anden sra at male, et endnu skjønnere, og at den Ene skriver et heelt Drama, sorbyder ikke den Anden at skrive en heel Trilogi; men med Sknespillerne sorholder det sig anderledes: knn een as alle Theatrets Helte kommer til at spille Cæsar, og det er den, som as Direktøren bliver begnnstiget ved Rollesorde-lingen; alle de andre er udelukkede sra Triums-vognen, ja, hvad der er værre endnu: de maa49 Vrangen af Coulisserue.

sølge den som Slaver eller Sammensvorne, og lade den Begunstigede glimre paa deres Bekost-ning. Tænk blot, hvad det vil sige for en Knnst-uer, der søler sin egen Storhed, og er ene om at søle den, og De vil sorstaae, at han ikke er blidere stemt, end den Overvnndne, der i Lænker blev slæbt ester Sejrherren; De vil sorstaae at Theaterhelten langt mere end hans Original kunde trænge til hiin Amulet, som man i Oldtiden hængte Trinmfatoren om Halsen sor at beskytte ham mod Misundelse. Og naar nu de Tilsidesatte seer alle de Misgreb og Missorstaaelser, hvori deu Fore-trukne gjør sig skyldig — og de seer dem alle-sammen, og slere til! — og naar de saa sammen-ligner den sejlsnlde Fremstilling, han har leveret, med den sejlsrie, som de selv vilde have leveret, og naar de saa ovenikjøbet paa den nskaansomste Maade tvinges til at høre det bedaarede Pnbli-kum tiljuble Rivaleu sit Bisald deu eue Aften efter deu anden — knnde de faa være af Kjød øg Blod, ja knnde de endogsaa elske deres Knnst, naar de ikke misnndte ham den sorspildte Lejlig-hed til at ndsøre et Kunstværk?

Lad dersor Ingen dømme ilde om Skuespil-lerues Hjertelag , sordi Misundelsen sinder en

Arne ved Theatret , men lad os benndre den Enkelte, der har Sjælskraft nok til at bekæmpe uhyret.

Vi kommer nn til at tale om Skuefpillerens Tilfredshed. Strængt taget er det allerede gjort overflødigt af det Foregaaende, thi der, hvor man er vis paa at træffe Misuudelsen, behøver man aldrig at søge efter Tilfredsheden, og saasnart man har beviist, at en Knnstner overvurderer sit Taleut, kan der ikke længer være Tale om hans Tilfredshed, thi Kunstneren kan aldrig være til-sreds, naar han ikke omtrent finder samme An-erkjendelse hos Pnbliknm, fom hos fig selv, og as alle Knnstnere er Sknefpilleren den, sor hvem An-erkjendelsen har meest at betyde. De andre kan til Nød trøste sig ved en eller anden Illnsion. Ieg har s. E^. hørt en Maler, der fik sine Bille-der casserede ved udstillingen, berolige sig med, at der dog, Gnd skee Lov, endnu var et Sted paa Iordeu, hvor man sorstod at bedømme Historie-malerier^ og det var paa Færøerne! Der havde man kjøbt hans sidste Maleri, og der vilde man ogsaa nok vide at vurdere disse. Ieg har hørt en miskjendt Lyriker trøste sig med, at „vor Tids-alder var endnu ikke moden til at satte hansVraugeu as Coulisserue.

Poesier, men kommende Slægter vilde holde dem i

ære, naar alle Nntidens Modedigtere var glemte." For Sknespilleren er derimod det nnværende Pnb-

liknm første, sidste og eneste Instans: det er Alt. Han kan hverken appellere til Esterverdenen eller den gode Smag paa Færøerne. Dersom hans Samtidige ikke lader ham vedersares Retfærdighed, har han ingen at haabe, thi hverken de kommende eller de fraværende Slægter faaer ham nogensinde at see; han er og bliver miskjendt i al Evighed, og — hvad der er det Harmeligste — der er ikke en Sjæl, som troer paa Miskjendelsen med lind-tagelse af ham felv og i det Højeste — hans Kone.

Og hvem er nu disse haus Samtidige, der fælder denne inappellable Dom?

Theaterbeftyrelfen, ^ Aviskritiken, og ^ Tilsknerne.

For at blive overbeviist om disse tre Dom-meres ^paalidelighed, behøver man blot at høre det Vidnesbyrd, de gjensidig giver hinanden. Til Dato har der aldrig existeret en Theaterdirektør, med hvem Pnbliknm og Pressen ikke har været ntilfreds ^ det er altfor bekjendt til at behøve yderligere Bekræftelfe. Hvad Presfen angaaer,

saa siger baade Publikum og Theaterbestyrelsen: „Hvem bryder sig om Bladene!" — og ved en-hver given Lejlighed kappes selve Bladene om at vidne mod hinanden ved at sælde stikmodsatte Domme over det Præsterede. Og nu Publikum! Hvorledes bliver ikke denne Stormagt sorhaanet baade ossentlig as DHr. Kritici og privat as DHr. Theaterbestyrere. Læs blot hvorledes I. L. Hei-berg, vort Lands Navnkundigste i begge Egen-skaber, karakteriserer Publikum! Det er et meget værre Skudsmaal, eud det, Publikum til Gjengjæld gav ham som Theaterdirektør — og det er meget bedre motiveret.

Og uagtet denne gjensidige Forhaanelse staaer disse tre Overdommere i det ynkeligste Ashængig-hedssorhold til hinanden. Da hverken Avis-kritiken eller Tilskuerne i Reglen har Forstand paa at skjelne mellem en god Rolle og et godt Spil, er det oprindelig Theaterdirektøren, der ved Rollefordelingen bestemmer Dommen over Skne-spillerne. Men naar de lllykkelige, der har saaet det vanskelige Hverv at spille smaa Roller, og søl-gelig bliver kaldt smaa Sknespillere, beklager sig over deres Lidenhed, saa siger altid Direktøren: „Hvad skal jeg gjøre! — Saalænge De ikke har

vundet Publikum og Bladene i de mindre Roller, tør jeg ikke stille Dem op i de større!" — Og uaar der opføres et uyt Stykke, faa tør Tilfkuerue hverkeu hysse eller klappe, førend Bladene har givet dem Lov til at more eller kjede fig — og Bladene tør ikke sige om Stykket dner, eller ikke, før Pnbliknm har taget Mod til fig og selv fældet den afgjørende Dom. „Vi forbeholde os fenere at levere en ndførlig Anmeldelfe af Stykket" hedder det, øg faa venter man til den offentlige Mening har ndtalt fig i Theatret og paa Eafeerne, og faa fnakker man den efter Mnnden paa Tryk.

See det er deu treeuige Autoritet, af hvilkeu Skuefpillereus Lykke er afhæugig! Lad os be-tragte euhver eukelt af de tre Størrelfer fra Skuefpillereus Synspunkt for at see, om han kan være tilfreds med nogen af dem!

Om Direktøren kan der aldeles ikke være Tale. Sknefpilleren kau tilgive hele deu øvrige Verdeu, at deu uudervurderer haus Talent, thi den har maaskee ikke havt Evne og Lejlighed til at bedømme det, men Direktøren skal e^ ollicio forftaae at vurdere Talenterne, og mangler han Lejlighed dertil, saa er det hans egen Skyld. Da nu deu dramatiske Kunstner, som sagt, selv har

andre Tanker om sit Talent , end den øvrige Verden har, og Direktøren hører til denne, saa maa han seet sra Skuespillerens Synspnnkt vurdere Talenterne urigtigt — det er: være udulig — og med en udulig Direktør kau en Skuespiller jo aldrig være tilsreds.

Aviskritikeu bliver asSkuespillereu næsten be-tragtet som en sjendtlig Magt. Paa Theatret er man aldeles enig om, at Recensenterne er uretfærdige, og mau skjæluer kuu mellem dem, der er det sor-sætligt og dem, der er det nforfætligt. Natnrlig-viis er denne Befkyldning selv uretfærdig — for-fætligt eller uforfætligt — men til Bestyrkelse sor den veed man altid at nævne en heel Mængde Navne, der ikke klinger bedre end Trop og Leder-mann, og som dog vilde have figureret under sor-skjellige Blades Kunstanmeldelser, hvis den med-lidende

Anonymitet ikke havde holdt sin Finger over dem. Ieg spnrgte engang en ny Kontrollør om han kjendte Theaterreserenterne, og da han betænkte sig paa Svaret, ndbrød jeg: „De veed dog vel hvad en Reserent er sor Noget?" — „Ia, Gud bevares!" svarede Manden. ^ „En Reserent, det er saadan En, som Redaktørerne la^er gaae paa deres Fribillet." — Desinitionen65 Vrangen af Coulisserue.

var virkelig udtømmende, thi æstetisk Dannelse, Interesse for Kunsten — alt Sligt er noget Til-fæl digt, som man taknemlig maa paaskjønne, hvor det sindes, mens Redaktionsbilletten alene er det Ehar akte ristiske hos Bladenes Kuustdommere; den er et llfejlbarhedsbeviis lydende paa Ihænde-haveren , det er alene den , der ophøjer hans Meniugsyttring fra et Privatskjøn til et Antoritets-votum, det er aleue deu, der giver ham ligesaa-mange tnsinde Stemmer, som Bladet udsender

Exemplarer.^ At Sknespillerne slet ikke vil gaae ind paa at anerkjende disse Dommeres Eompe-

tence er jo ganske naturligt. Mellem Kuustuere og Receuseuter har der været Blod lige sidon dengang, da Kunsternes Ophavsmand Apollo slaaede Marfyas, Kritikens Oldefader, og jo mere per-fonligt Knnsten er optraadt, jo mere personlig har ogsaa Kritiken været, og jo mere persouligt er føl-gelig Fjendskabet blevet. Da nn den sceniske Knnst er den meest personlige af alle, faa er det let be-gribeligt, at af alle Kuustuere er der ingen som hader Recensenterne saa inderligt som Sknespil-lerne — det sknlde da ialtfald være Sknespiller-inderne! Den ossentlige Kritik, fom for de andre Kunstnere kan være ubehagelig, bliver for dem56

utaalelig. Lad os s. E^. sætte, at „Iomsrnen af Orleans" famtidig er bleven sremstillet as en Historiemaler og en Skuespillerinde aldeles paa samme Maade, og at en Recensent i Knnstens Navn søler fig opsordret til at protestere imod: „at den nnge, skjønne og nskyldige Sværmerinde bliver sremstillet som en grim, halvgammel og sværlemmet Eo^uette", saa kan den paagældende Maler kun beklage sig over, at hans Arbejde er bleven haardt, maaskee smagløst bedømt, men ved-kommende Sknespillerinde vil tillige see en blodig Fornærmelse mod sin Person i denne Dom; hun vil lamentere over „Skjældsord" og protestere mod den nhørte Gemeenhed at gjøre hendes Skjønhed, hendes Alder, ja hendes Lemmer og — 1^orri1n1e dictu — hendes ^skyldighed til Gjen-stand sor critisk undersøgelse og Bedømmelse. Recensenten kan længe nok sorsikkre, at det ikke er ham, men Theaterheltinden selv, der har overant-vordet sin hele Person til Kritiken, idet huu har hen-givet den til Materiale sorKuusten; han kan længen nok sorsikkre, at det ikke er hendes Fejl, naar Theaterbestyrelsen tildeler hende en Rolle, der sordrer en modsat Personlighed hos sin Frem-stillerinde, og at det sølgelig ikke er hende, hanVrangen af Coulisserue.

har villet sige ^behageligheder — det hjelper ikke det Mindste! Hendes Person er ligesuldt bleveu beteguet som grim, gammel, sværlemmet og co^uet, og det er ikke alene ubehageligt , men det er utaalelige Det er allerede haardt nok at maatte udstille sine Ynder til offentlig Beundring—do^ dertil kan Blufærdigheden efterhaands lade fig overtale! — men ingen Kvinde kan sinde fig i, at hendes Skrøbeligheder ossentlig bliver blottede, og det ovenikjøbet as en Anden; dertil vil hnn altid være sor blufærdig! — Og flige Fornærmel-ser ndslynger Ionrnalerne daglig mod Scenens Personale. Veed man nu, hvorledes det smukke Kjøn plejer at optage den personlige Kritik — f. E^. hvorledes Hr. von Flott^vel blev hadet i tyve Aar, fordi han havde fagt, at hans Stne-pige var skjæv, og hvorledes Grev Esfe^ maatte bøde med Livet, fordi han havde yttret noget Lig-nende om sin Dronning — saa vil man l^t knnne danne sig et Begreb om de Følelser, hvormed Theatrets Damer betragter Recensenterne. Vil man vide, hvorledes Herrerne er stemte, saa erindre man blot: at Theatrets Helte er ligesaa asmægtige overfor Aviskritiken, fom dets Helt-inder. Den største Skuespiller kan naarsomhelst68 Vrangen af Coulisserue.

blive overfaldet af den mindste Recensent, og han har da ikke Andet at gjøre end: tie og taale. Mens hans Modstander, dækket as Anonymitens Skandse, kan udslyuge siue Projectiler i Tusiud-viis ved Hjelp as den Helvedesmaskine, man kalder Hurtigpresseu, staaer hau selv vaabeuløs midt sor Lamperækken og srembyder ved

hver Bevægelse en ny Side as sin Person til Skive sor Fjendens Sknd. Griber han i Forbittrelse Pennen sor at gjengjælde Angrebet, saa gjør han kun Galt værre: han overtager Don Quixotes utaknemlige Rolle; thi den ondskabssulde Troldmand er øjeblikkelig sorfvunden, og Ridderen jager sit Spær i den officielle Kritiks uautastelige Vejrmølle. Mine ærede Tilhørere vil nn selv kunne sætte sig ind i hans Stemning!

Endelig kommer vi til den tredie og sidste Stormagt Tilfkuerne, det egentlige Publikum. Og hvem er nn dette Publikum, der kaster det afgjørende Lod i Vægtskaalen og sælder den sidste inappellable Dom? Er det et udvalg as skarp-sindige, ubestikkelige Dommere med dannet Smag og lnttrede Grnndfætninger? ^ Gud hjelpe os! Det er en tilfældig Forfamling af de forskjelligste Godtfolk, hvis eneste ubestridelige Berettigelse tilVrangen af Coulisserue.

59

Dommersædet er kjøbt sor nogle Mark i Billet-kontoret. Selv den dristigste Fantasi vilde ikke kunne opfinde et mere upaalideligt Tribuual end dette. Alle de modne og fagkyndige Mænd blandt Tilskuerne asholder sig sædvanligt sra enhver lydelig Bifalds- eller Mishagsyttring og overlader Dommens Fældelfe og Fuldbyrdelse til deu aller-grønneste 1lngdom , der i borgerlig Henfeende endnu staaer under Værgemaal. Dersom Pnbli-kum ikke applauderer under Forestillingen, skyder d^t bagester Skylden paa Stykket eller Spillet, og dog kan det samme Stykke med samme 1idførels^ vinde stormende Bifald den ene Aften og gaae lydløst over Scenen den anden — Forskjellen er blot, at der den ene Asten sidder et Par Klakører i Parkettet og den anden en fyrstelig Person i Hoslogen. 1lnder lige Omstændigheder, troer Pnb-liknm altid: at Deu, der har en god Rolle, spil-ler bedre end Den, der har en daarlig — at Den, der er smnk spiller bedre end Den, der er styg — at Den, der bliver meest applanderet, er den største Kunstner o. s. sr. Det lader sig sor et godt Ord bestikke med falsk Mønt; Eharakteersknefpiller-inden rører det ved hysterisk Sentimentalitet, Hel-ten imponerer det ved huul Pathos, og baade60

Vrangen af Coulisserue.

den burleske Komiker og den skjælmske Elskerinde bringer det i Begejstring ved at tilkaste det eu Replik, som oprindelig var bestemt for de Med-spillende. En stolt Afgang efter en Monolog, en Trille i Enden paa en Romance og en Pirouette oveupaa et Eonplet — det er Bestikkelsesmidler, som sjældeu eller aldrig slaaer sejl, og — des-værre! — Ingen kjender Publikums Skrøbelig-heder bedre end Skuespillerne.

Ieg stod engang oppe bag Scenen og betrag-tede Vrangen af Eoulisserue, mens man opførte et lille Lystspil, der blev givet af tre Personer. Elskerinden og den værdige Fader havde allerede et Par Gange „taget stormende Applans", Elskeren,. der stod ved Siden as mig, havde ogsaa været inde et Par Gange, men var endnn ikke bleven beklappet. „Vi spiller jammerligt iasten", — ndbrød han med Et. „Da klapper man dog forsvarligt ad Deres Medspillende" — indvendte jeg. „Herre-gnd!" — svarede han med et bittert Smiil — „Endnn er der jo ikke bleven applanderet for Spillet! Det er Altfammen Klap fra iaftes." Ieg kjendte dengang forlidt til Theaterlivet, for at^ forstaae ham, og bemærkede derfor: at der flet-ingen Forestilling havde været Astenen sornd. „Nej,.61 Vrangen af Conlisferne.

d^et er netop Knnden" — meente han — „iastes var vor lille Primadonna paa Bal, og hun var virke-lig henrivende; derfor er alle hendes Dandsere komne herhen iaften, og hvergang hun nu skeler ued til dem, siger de Tak sor sidst med begge Hænder. Vor værdige Fader var derimod ind-bndt til et ^Edegilde, hvor han morede alle Byens knnstelskende Grosserere med gamle Anekdoter og uye Indfald — det er endnu af disfe, der bliver klappet!... Men det er nok paatide at jeg ogsaa faaer mig lid^t Applaus." Her afbrød han, stram-mede Vesten ned og spankede højtideligt ind paa Scenen. Det var en slau Mouolog, hau havde at holde; tidligere var deu aldrig bleveu applau-deret, men dennegaug gav han den „paa Klap", som det hedder. Han markerede enhver Overgang med dobbelt Styrke, understrøg ethvert Poiut med tre Streger og udstyrede det Hele paa deu sor-dringsfnldefte Maade med Kunstpanser og alle mulige sceuiske Frimurertegu. Da han endelig kom til den sidste og slaueste Sætuiug, traadte hau et halvt Skridt udenfor Snslørkassen øg et heelt udenfor Rollen, flog fig for Panden, nd-strakte derpaa højre Haand mod Publikum, idet hau med behørig Aplomb gjorde eu halv Veuding72 Vrangen af

Coulisserue.

paa venstre Hæl, og sorlod saa Scenen med stiv-knæede heroiske Theaterskridt. Ganske rigtigt: Hele Huset bragede as Klap! „Kau De see!" ^ sagde hau og gued Hæuderue — „Ieg kjender mine Folk. Naar man gider være over det, og ikke generer sig sor at være nærgaaende, kan man sagtens faae dem til at klappe, og faaer man dem først dertil, saa bilder de sig bagefter ind, at det var noget lldmærket, de faae. Leve de brntale Klappere! Det er en stor Fejl ved vore Theatre, at vi favner et ordinært Klakørkorps. Ieg har to Venner, som jevnlig beføger Theatret. Den ene af dem er æstetiker, men hvad kan det hjelpe mig? — Han klapper aldrig ad mig, „sordi han er min Ven," og det er forbandet dumt: miue uvenner generer fig jo sletikke sor at hysse. Den anden er Tømmermester; han sorstaaer sig aldeles ikke paa æstetik, men han er min Ven, og naar han seer mig lave saadan en Afgang, fom den iaften, faa flaaer han Hænderne fammen af Glæde derover, og det med en Inderlighed og Overbe-viisning, der er faa smitsom, at hele Hnset maa gjøre ligesaa. Havde jeg nn spillet reent Spil og ikke gjort Knnster, saa havde hverken han eller de Andre klappet, og imorgen vilde Alverden have^63 Vrangen af Conlisferne.

vidst, at jeg ikke havde gjort Lykke ^ og det er det Samme som at have forfejlet Rollen. Saa-dan er Publikum!"

Ia, mine ærede Tilhørere, faadan er Pnbli-knm virkelig — og det veed Sknefpilleren. Saa-dan er det Publikum, for hvilket hau lever og døer, det Publikum, hvis Bifald er haus daglige Brød, haus Hæder, Maalet for haus Stræben!

Naar De nu betænker: hvilken uendelig Agtelse sor Kuusteu, der udsordres til at holde

deu i ære ligeoverfor et faadaut Publikums Let-sindighed, og hvilken opossrende Kjerlighed til Kun-

ften, der kræves for at forfone fig med en saa utaalelig Mentor, som Aviskritiken og en saa despotisk Hersker, som Theaterdirektøren — naar De erindrer: hvilken overmenneskelig Eharakteer-styrke, der behøvedes sor at bevare sin Naturlig-hed, hvilken devot Ydmyghed, der er nødvendig til at bekæmpe Indbildningerne om egen Storhed, hvilket bundløst Dyb as Resignation, der maa til sor at drnkne den idelig opdukkende Misnn-delse, hvilken asketisk Taalmodighed, der er sor-nøden for at bevare sin Tilfredshed under de dag-lige Anfægtelser, fom Andres Falskhed, Indbildsk-hed, Avind og Forbittrelse sremkogler — faa haaber64

jeg, at De villig indrømmer Sandheden as min Paastand :

Det er ikke godt at være Skuespiller.

De vil indsee, at hvad der næsten er unnd-^aaeligt, er næsten berettiget, eller med andre Ord: at der er visse Skjødesynder, hvorpaa Theater-livet giver et Slags Privilegium. Erkjeuder De dette, saa vil De vide at beundre enhver enkelt as Thalias Præster og Præstinder, der meer eller mindre sejrrig har bestaaet de saresulde Prøvel-ser — og saa har jeg opnaaet min Hensigt med at vise Dem Vrangen as Coulisserue.^nradens vg ganrnreldags ^vertr^.

Forelæsning for Vantro.

Velvise Samtidige! dersom jeg havde bebndet en Forelæsning for Overtroiske, saa havde jeg maaskee ikke saaet en eneste Tilhører, thi hvem vil vel være overtroisk nnomstunder! Ieg har derfor tilladt mig at kalde Dem Vantro. Dette Prædikat klinger meget bedre, og skulde De alligevel protestere imod det, saa kan jeg naarsomhelst bevise, at det er suldkommen berettiget. De troer det ikke? — Godt! — Troer De da, at De er overtroiske? — Nej ingenlnnde! — Bedre endnu! Saa skal jeg bevise Deres Vautro as Deres Overtro.

Enhver, der er ntilbøjelig til at troe Sand-heden, har man Lov til at kalde vantro. — Kan jeg altsaa bevise Sandheden as en Sætning, som De vægrer Dem ved at troe, saa har jeg med det Samme beviist Deres Vantro. Nn gjør jeg den Paastand: at mine oplyste Samtidige er^ymodeus og gammeldags overtro. yderst overtroiske. Dette vil mine oplyste Sam-tidige natnrligviis ikke troe. Følgelig: naar jeg beviser Deres Overtro, har jeg godtgjort

Deres Vantro.

I Skolen lærte jeg af vor gamle Degn, at Overtro var „Tro paa Det, der overskred Na-turens Orden". Men istedetsor denne Forklaring fik jeg fenere en anden af vor gamle Præst. „Nu har jeg lært Ier Alt, hvad I skal troe" — sagde han til os Eonfirmander — „Hvad I troer mindre, det er Vantro, hvad I troer mere, det er Overtro!" — Da jeg, som Troende, troer baade paa Præst og Degn, vaklede jeg en Tid mellem disse to Autoriteter, men tilsidst lykkedes det mig at forene deres lldsagn, og naar Nogen nn spørger mig: Hvad er Overtro? saa svarer jeg: Det er enhver Tro, som har Naturen imod sig og ikke Præsten sor sig. Ieg haaber, at denne populære Definition maa være tilfredsstilende, og at mine ærede Tilhørere roligt vil overlade DHr. Theologer yderligere at afstikke Grændfen mellem Tro og Overtro, thi jeg skal ikke et ^je-blik berøre denne Grændse. I ethvert Exempel, som jeg agter at sremsøre, skal Overtroen værenymodens og gammeldags overtro. 69 faa nmiskjendelig, at den hverken kan finde Med-hold i Naturens Love eller i Præstens Prædiken.

At vore Forfædre har været mere end tillade-lig overtroiske — derom antager jeg, at vi er enige, og naar jeg dersor beviser, at vore Sam-tidiges Overtro baade i qvantitativ og kvalitativ Henseende overgaaer deres, saa kan man vel ikke sorlange mere. Ieg sorsøger altsaa at anstille en Sammenligning mellem gammeldags og nymodens Overtro.

Det er^ iøjesaldende, at Fortidens og Nu-tidens Overtro er af grnndforskjellig Natnr. Hiin var en ærlig, enfoldig Knlfviertro „i Kraft af det Absurde" — deuue er en snperklog, soreløbig Ind-rømmelse af Det, vi ikke endnu forstaaer; hiin forgndede de dæmonifke Magter — denne de materielle Kræfter; hiin var fantastisk — denne er triviel. Et Par Exempler vil tydeligere be-tegne Forskjellen.

Da Ionas gjorde sin berømte Sørejse, opkom der uudervejs et srygteligt llvejr, saa Skibet var nærved at gaae under. Istedetsor nu at losse Noget af den overflødige Laft, kastede de enfol-dige Sømænd den Guds Maud overbord i deu Tro, at han var en af Skjæbnen forfulgt Syuder70 ^ymodeus og gammeldags overtro. eller, som Vilhelm von Braun siger, en salsk Proset, hvis Løgne tyngede Skuden ned. Det var ægte gammeldags Overtro!

Da et svensk Krigsskib sor en Deel Aar siden i smukt Vejr og bekjeudt Farvand tørnede paa-gruud, raporterede den oplyste Officeer, der førte Skibet: at saasom der var gjort aldeles rigtigt Bestik, maatte det indtrusue llheld nød-vendigviis hidrøre sra en eller anden nb e-kjendt Naturkrast. See det var ægte uy-modens Overtro.

I sine Yttringer adskiller Nutidens Overtro sig derimod sletikke sra Fortidens. Ieg har kjendt to Perfoner, en gammel og en ung, der ypperligt kunde repræsentere disse to Retninger. De var saa forskjellige, som det var mnligt: den Gamle var Pensionist og Pietist, den 1lnge Forpagter og Fritænker, men i Enkelthederne var deres Troes-bekjendelser aldeles eenstemmige. Engang sor-sikkrede de mig med sædvanlig Enighed, at der i deres Hjemstavn sandtes en gammel Mand, som blandt andre mærkværdige Knnster sorstod den: ved tre cabalistiske Ord at besrie ethvert Hnns sor Rotter. Da jeg yttrede min Forbanselse over en slig Overtro, svarede den gamle Mystiker mig med^vmodeus og gammeldags overtro.

71

Hamlets Ord: „Der er Ting mellem Himmel og Iord , hvorom Filosoferne aldrig har drømt."

Deu oplyste Forpagter sagde blot: „Siden Op-sindelsen af den electriske Telegraf troer jeg paa hvad det skal være. Kan et Par Ord løbe Iorden rnndt i et halvt Secuud, saa kan de skn sagtens jage Rotterne ud as min Lade!" — I disse to Svar seer De omtrent hele Ligheden og hele For-skjellen mellem den gammeldags og den nymodens Overtro. — Magnetismen og Dampkraften er ligefaa gode Støtter for Overtroen, som Fanden og alle hans Oldemødre tilfammen.

Det kan ikke nægtes, at Fortidens Overtro gjorde fig mere bemærket, naar den i fin fanta-stiske Skikkelfe kom opmarscherende med fit even-tyrlige Følge af Spøgelfer, Lygtemænd, Nisfer,

Trolde, Havfruer, Elverpiger, Hexe^ Varulve, Valravue, Kirkelam og Helheste, og sit Trods af

Varsler, Djævlebesættelfer, onde ^jne og dito Tuuger, Skattegraveri, Bloksbjergsballer, Tycho-brahesdage,

Spaadomme, Troldomstegn, Amnleter o. f. v. o. f. v. — end Nntidens Overtro, der be^ brillet og frakkeklædt lister sig om mellem os i strængt Incognito og forsikkrer, at „det gaaer Alt-sammen ganske natnrligt til^; men desnagtet var7^

nymodens og gammeldags overtro.

Overtroen hverken mere udbredt eller mere urime-lig i gamle Dage, end nnomstnt^der. Forføg blot engang i et alvorligt Selskab at sortælle en usor-klarlig Tildragelse, som er hæudet Dem selv, og De skal see, at derstra^ sra alle Sider sremvælder eu Syndslod as de utroligste Fortællinger, Even-tyr, der slaaer Sparto baade til Kjøge Hnnskors og Fanden i La^egaden, — og naar De saa læg-ger Mærke til, at alle disse Historier bliver ind-ledte med den Forsikkring: „Ieg er nu aldeles ikke overtroisk . . ." saa vil De saae eu Auelse om, Hvad De vilde saae at høre, uaar De traf paa Folk, der virkelig var overtroiske. Ieg tør næsten forbinde mig til Pnnkt sor Pnnkt at gjen-nemgaae den gamle Overtros hele Katalog og til enhver Artikel levere et tilfvarende om ikke et djærvere Sidestykke, hentet sra vor Tid og min egen Erfarings fnævre Kreds.

Vi vil begynde med Troldpakket. Dette fordnm saa talrige Personale er vistnok i Tidens Løb bleven betydelig rednceret. Val r avnen findes nu kun i Kæmpeviferne, Varulven i Ammestue-historierue og Elverpigerne paa Theatret; af Glumfoeu, Garboeu og Kirkegrimen er blot Navnene tilbage, og kun Antikvarerne veed^vmodeus og gammeldags overtro. 73

nnomstunder om Helhesten gik paa Tre eller paa Fire. Men Spøgelsesrygten er ikke bleven formindsket ved denne Rednction; thi om Fortidens Spøgelfer var flere, faa er Nntidens værre.

Hvad var f. Ex. de gamle Gje ufærd mod vore Bankeaander?

Det hændte stundom i vore Forfædres Tid, at en fordrnkken Bonde, der om Natten havdo skndt Gjenvei fra Kroen over Kirkegaarden, næste Dag fortalte, hvorledes han paa denne srække Vandring var bleven grebet af nsynlige Arme, og slængt sra den ene Side til den anden, snart mod Vaabenhuusdøreu, snart mod Kirkemuren, snart mod Gravkorsene og snart mod Ligstenene, saa at han naaede sit Hjem i mørbanket og sorstødt Til-stand. Man troede da, at det var Gjengangerne og ikke Finkelen, der havde tumlet om med Syn-deren, og Følgen var kun, at man asholdt sig sra at gaae paa forbudne Stier imørke.

I vor Tid hænder der ganske andre Ting. Det er kun saa Aar siden at jeg en Aften kom fra Selfkab med en Bekjendt; foran os bemærkede vi en ung Mand: han lod ikke til at komme fra Kroen, og vandrede sin lovlige Gang midt ad Gaden. Idet han drejede om et Hjørne, hørte vi Støj og Skænderi i Nærheden og idetsamme styrtede^74 nymodens og gammeldags overtro. en halv Snees Mennesker ned ad Gaden i vild Flugt og soer ossorbi; men vor Forgænger gik usorsærdet sremad og vi ligeledes bagester. Paa engang følte han fig standset ved et dobbelt Pus og foran ham stod to mørke Væfener med grøukautede Huer paa Ho-vedet og Stokke i Hænderne, mensorresteni almindelig menneskelig Skikkelse. „Er De allerede der igjen?" raabte den Ene. „De tager vist seil!" svarede den unge Mand og vilde gaae videre. „Naa, saa det gjør vi!" tordnede de To, og med disse Ord snlgte to nye Pns — det var nemlig et Par as de saakaldte „Bankeaander", der havde aaben-baret sig. Den Pnssede vilde sætte sig til Mod-værge, men da gjorde Stokkene et tredobbelt Trylle-slag mod Brostenene: i et Nu var de to sjeudt-lige Væsener blevue til fire, og før deu unge Mand kunde komme tilorde, blev han med Pnf paa Puf hvirvlet omkring fra den Ene til den Anden — aldeles som Bonden paa Kirkegaarden — indtil vi tabte ham assyne. Vi traf fiden et Par skikkelige Vandringsmænd, der tilfældigviis var komne gjennem famme Ga^e.^ De var i en ynkelig Forfatning, thi Bankeaandernes Tryllestokke havde gjennemarbejde deres Rygstykker. Ieg fpnrgte, hvorfor de ikke havde forsvaret sig. „Forsvaret^omodens og gammeldags overtro. 75 os?" gjentog de, og Haarene rejste sig paa deres Hoveder ved den gyselige Tanke. „At sorsvare sig mod Retsærdighedens Tjenesteaander er jo en ligesaa stor Forbrydelse, som at stjæle Penge ud af Fattigblokken." — „Vil De da ikke staae paa Deres Ret?" fpnrgte jeg videre. Da rystede de gode Kjøbenhavnere vemodigt paa deres respective Hoveder og forsikkrede mig, at et Væfen, der aabenbarer fig med Stok i Haanden og Skildt paa Brystet „altid har Retten paa fin Side." — Ieg skulde mene at disse ædruelige Borgermænd var mere overtroiske, end hiin for-drukne Boude.

Af alt det øvrige Troldpak vil jeg kun nævne et Species endnu, nemlig Lygtemændene. De hoppede i gamle Dage om paa Moferne som drille-vorne Koboldter: snart lokkede de en Stakkel ud i Moradset, og snart lyste de en anden hjem for gode Ord og Betaling. Den fremadskridende Tid berøvede dem deres Aandeværdighed, og allerede sor et halvt hundrede Aar siden var alle Lygte-mænd paa Landet forvandlede til Gasblns. Men de oplyfte Kjøbenhavnere, Beboerne af det nor-diske Atheen, de bevarede Troen ligefnldt ind^ til Efteraaret ^7. De troede faa fast paa7^ nymodens og gammeldags overtro.

Magistrat og Vægterkorps, at de aarlig betalte dem et halv Hundrede Tusind for at belyse Gaderne, og naar saa disse ondskabsfnlde Væsener slukkede deres Traulamper, just som eu Regnbyge forvandlede Almanakens Maaneskin til ægyptisk Mørke, saa rendte det velvise Borgerskab Panderne mod hin-anden eller vadede ud i de dybe Rendestene — men de blev ved at troe paa deres Lygtemænd.

Helene, der begyndte som de thessaliske Troldkvinder, og endte som kloge Koner i Nyboder, er omtrent sorsvunden sra Folketroen; men de sorte Knnster, drives euduu med ligesaa stor Fordeel, som nogensinde. I gamle Dage var He^eknnsten og Lægeknnsten saa godt som nadskille-lige — det er de endnu den Dag idag, og det vil de altid vedblive at være; thi saalænge Over-troen leverer Halvdelen af vore Sygdomme, maa den ogfaa levere Halvdelen af^ vore Lægemidler. Naar en Hypochondrer fordnm befandt fig ilde, saa indbildte han sig at være „forgjort", og da Sygdommen faaledes sknlde have dæmonisk Op-rindelse, søgte han ogsaa Hjelpen hos de dæmoniske Magter — han gik til den kloge Kone. Nn der-imod troer han, at hans indbildte Syge har en natnrlig Aarsag, og derfor gaaer han til — Homøo-umodens og gammeldags overtro. 77 pathen. Den kloge Kone raadede ham maaskee til at rykke tre Haar as sit Hoved og stiltiende nedgrave dem paa Kirkegaarden en Torsdag Asten i astageude Maaue; den kloge Mand giver der^ imod Patienten tre fire Sukkerkugler af et Seneps-korns Størrelse, og han gjør aldeles ingen Hem-melighed af at de kun indeholde eu Decilliondeel af et Gran Medicin, d. e. en mindre Dosis end Patienten vilde saae, hvis han opløste dette Gran Medicin i hele Atlanterhavet og tog een eneste Draabe as Blandingen. Forstanden kan ligesaalidt begribe den nymodens som den gammeldags Ennr: „Det er Troen som skal gjøre det"; men naar det ikke er selve Midlet, som gjør det, saa er Troen paa dette Middel Overtro, og Overtroen er lige grov, enten saa Midlet er ordineret as en Doctor Medicinæ ester Eonsnlation med tre Prosessorer, eller as Gamle-Gnnild, der har consnleret sin sorte Kat.

Et as Helenes største Knnststykker var at gjøre Spørgsmaal til de Døde. Dette gik i Al^ mindelighed saaledes til: I en mørk Nat og paa et ensomt Sted betegnede He^en en Kreds paa Iorden med korslagte Menneskeknokler, derpaa fremmnmlede hnn en Trylleformnlar, svang fin Stav og befalede den Hedenfarnes Aand at vife78 nymodens og gammeldags overtro. sig indenfor Kredfen og befvare de gjorte Spørgs-maal. „Hvor Folk dog var dumme dengang!" hører jeg Damerne ndbryde. — Mine oplyste Medborgerinder! Folk er akkurat ligesaa dumme euduu. Det er ikke mere end et Aarstid siden jeg saae et lignende og om muligt stærkere E^pe-riment udsøre — ikke af eu ruuken He^, nej af tre unge, skjøuue, danuede Frøkener og eu Lieute-uaut ved Garden. De gjorde ogsaa eu Kreds as Menneskeknokler, men sor Nemheds Skyld as dem, der sad indeni deres egne Fingre; denne Kreds blev gjort paa et lille trebenet Bord, der med en Blyantspen sastbnndet til det ene Been var sat ovenpaa et Ark hvidt Papiir. Lientenantens On-kel var Dagen sornd blidelig hensovet ved et Bad i Tydskland^ men Telegradepeschen, der bragte Esterretningen om hans Død, omtalte ikke hans Testamente, og den nnge Kriger opkastede dersor det vigtige Spørgsmaal: „Hvad saaer jeg i Arv?" Ester et øjebliks Betænkningstid begyndte det in-spirerede Bord at bevæge sig nnder de bævende Fingre, og Blyantspidsen soer langtsom omkring paa den hvide Flade. Da Bevægelsen var stand-set, trak man nysgjerrig Papiret srem, og — Ier^ tegn over alle Iertegn! — Bordet havde ikke^ymodeus og gammeldags overtro. 79 skrevet, det havde gjort mere: det havde tegnet— en lang Næfe ! Men hvem var det nu egentlig, fom her havde tegnet „med paaholden Pen?" Om den Afdødes Aand knnde her fletikke være Tale, thi den falig Greve var i levende Live aldeles aand-l^s, og Enhver vidste, at han ikke knude skrive Sammeuskrift, endsige tegne Rebus. Mau tog altsaa sin Tilslngt til: „en eller anden ubekjendt N a tur kra st." Ia det lyder utroligt, og dersom denne Tildragelse havde været ^^ Aar gammel, turde jeg ueppe have sortalt deu, thi jeg havde da kuuuet vente Tilraabet: „Den var sor grov!" Men hcldigviis vil de Fleste as mine Tilhørere selv knnne sortælle Historier om „skrivende Borde", og jeg kan til Overslødighed med Attester

bevise, at det nys omtalte Exemplar i slere llger blev ndlaant hver Asten og havde den ^Ere at pro-ducere sig i Byeus meest intelligente Hnse.

Glandspnnktet i Helenes Tilværelse var de saakaldte Bloksbjergsballer eller He^e sabbather. Forhørsprotocollerne sra de Aar , da Kjøge Hnnskors grasserede, indeholder Paagjældendes Bekjendelser om „hnorledis de sore omkring udi Lusten paa Koste -Skaste, Ild-Gassler oc Ovn -Ragere, disligeste oc ndi Deig-Truge ocnymodens og gammeldags overtro. Brygge-Kar, samt hvorlunde de derester di^e^ terede sig paa Bloksbjerg med Dan^ o^h andre u-høviske och djesuelske Kunster" ... og Sligt klinger jo stærkt nok; men vi maa erindre, at disse Bekjendelser er aslagte as gamle enfoldige Koner, hvis Oprigtighed var stærkt paavirket as Tortureu, og hvis skrøbelige Hoveder var blevue yderligere sorvirrede sørst as en bedøvende Drik og siden af Sognepræstens Strasfeprædikener ! Men selv om disse stakkels Fruentimmer havde troet,

hvad de sortalte Andre om Hexesabbatherne, saa har vor Tid seet og troet langt stærkere Sager.

I Aaret blev der holdt Hexedandse as et ganske anderledes Omsang. Det var ikke de

gamle Signekjærlinger i en lille Kjøbstad, nej, det

var Herrer og Damer, Børn og Voxne, kort: hele Folket, der denne Gang blev greben as

Dandsemanien, og det var ikke i Nattens Mørke og paa en øde Bjergtop man troede at dandse en enkelt Nat, nej hvorsomhelst og naarsomhelst og midt i det klareste Solskin drev man dette llvæsen Dag nd og Dag iud i slere Maaneder. Enhver Stne blev sorvandlet til et Bloksbjerg, og saasnart tre sire Mennesker blot sik ^je paa et Bord, saa blev

det strax engageret til en Svingom, thi nu varnymodens og gammeldags overtro. 81 det ikke Kosteskafte og Dejgtrnge, men det var Borde, der benyttedes fom Locomotiver. Om det stakkels Møbel blev der gjort Kjede as alle de Dandfelystnes Fingre, og naar det endelig var blevet trykket faa haardt, at det ikke vidste, paa hvilket Been, det skulde staae, og naar Nerven spændingen havde grebet de Omstaaende saa stærkt, at de ikke længer mærkede, hvem der sørte og hvem der blev ført, saa raabte paa engang det jubleud^ Ehor: „Nu gaaer det!" og saa blev det ved at gaae, til det stivbeuede Bord havde daudfet hele Selskabet træt. Men det var ikke blot Bordene, det gik ud over, uej Sykurve, Fade, Talerkeuer, Hatte og Alt, hvad der kunde drejes om, maatte „di^erte^e dem med Dan^" imens llhre og Ringe blev holdte i Kjeder og Traade sor at „gjøre andre nhøsviske øch djefnelske Knnster." De nnge Piger sik Eonvnlsioner ester dette llvæsen, aldeles

som ester Hexesabbatherne, og sor Herrerne løb ikke alene Hattene, men endogsaa Hovederne til den

Grad ruudt,. at eu iutelligent kongelig Embedsmand helligt har sorsikkret mig: at han havde seet tre Børn sætte et Bord i Bevægelse ved en ubety-delig Berørelse med Fingerspidserne, og nagtet Bordet var saa tnngt, at Børnene ellers ikke

6nymodens og gammeldags overtro.

knude rokke det, havde det dandset saa voldsomt assted, at han sorgjæves havde grebet sat i Foden og anvendt alle sine Kræster sor at standse det!!! — I Blocksbjergballernes Tid var det dandsende Personale dog i afgjort Minoritet, ja det blev endog-faa aldeles ndryddet ved Baal ogBrand, menBord-d andfen blev tilsidst en complet Nationatforlystelse, og den troende Dandser- Majoritet var saa in-tollerant, at Enhver, der vovede at tvivle paa, „den ubekjendte Naturkraft", resikerede at blive ndstødt as Samsnndet som vankndig og borneert. Sknlde man troe, at vi dengang skrev — Et as Overtroens sædvanlige Phænomener er Besættelser og Inspirationer. Sindssvag^ Personer saaer stnndom Ansald as et Slags krampe-agtig E^altation, hvornnder de snart ndstøder vild^ Hyl, snart taler sorvirrede Sætninger; i gamle Dage troede en saadan Stakkel, at hans Sygdom hidrørte sra en ond Aand, og han kaldte sig der-for en Besat — nn troer han derimod, at den forvirrede Form, hvori hans Tanker fremtræder, er en Følge af poetisk Inspiration, og han kalder sig dersor et Geni. Det er ntroligt, hvorledes denne Overtro er i Tiltagende. Saasnart et uugt Meuneske mærker, at han ikke duer til Andet, saa^vmodens og gammeldags overtro. 83 indbilder han fig, at han føler et nimodstaaeligt Kald til at være Knnstner, og naar han

siden mærker, at Verden er utilbøielig til at anerkjende ham søm Saadan, saa avancerer han øieblikkelig til „miskjendt Geni." Er det nu Digtekunsten, han har ndkaaret sig, saa kaster han sig øver den saa-kaldte s o r t e L y r i k og sortæller Folk, at hans Genius har aabuet haus ^jne sor Livets Rædsler og tvuuget ham til at besnnge dem, at han har faaet en heel Verdens Kvaler at slæbe paa, at hans Hjerte er saa sorrevet, at den ene Las slaaer den anden o. s. v. o. s. v. — selvsamme Lectie, som Oldtidens Besatte ramsede op! Nævner man et sremmed Digterværk i hans Nærværelse, saa faaer han Eonvulsiouer og Galdeopkastning — roser man et af hans egne, dandfer han St. Vejts-Dands af Henrykkelfe, og vover man at dadle det, saa gaaer han Berfærkegang af Forbittrelfe; fædvanlig ender han fom Medarbejder af et vist Slags Blade, og opsøres paa den ngenlige Døde-liste under Rubrikeu: ^elniunt tretnens. Fordum var de Besatte saa saa, at en heel Legion af onde Aander maatte indlogere fig hos een Eneste, nn er det derimod de Befatte og ikke Aanderne, hvis Navn er Legio. Der er en faadan Vrimmel af

6^84 nymodens og gammeldags overtro. disse Stakler, at der knn bliver en uendelig lille Brøkdeel as Aand til hver as dem. Ieg veed sra en aldeles paalidelig Kilde, at her i Kjøbenhavn alene sindes flere Snese Individer, der aldrig har kunnet skrive en taalelig dansk Stiil, og som des-uagtet sender Theatrene det ene origniale Fem-actsstykke efter det andet. Tænk Dem nu, mine ærede Samtidige, at ethvert af disfe Individer er faa vis paa sin shakspeareske Inspiration, at han sparker til Schiller og spytter ad Scribe, tænk Dem endvidere, at enhver as de andre Kunstarter maaskee tæller ligesaamange besatte Individer som Digtekunsten, og tænk Dem ende-lig, at ethvert saadant Individ idetmindste har sire fem andre Individer, f. E^. Tanter, Fæt-tere eller Eonsiner, der troer paa ham — saa vil De ane Omfanget af Nntidens Overtro i denne Retning.

De vil maaskee indvende, at Oldtidens Over-tro lod sine Besatte gjøre anderledes svære Knn-ster end at lave cadaverlyrisk Macnlatnr. Saa-mænd! De knnde ester Sagnet spise gloende Knl og spaae en Smnle, men hvad vilde det sorslaae nuomstunder! Midt i Paris, Civilisationens Hoved-stad, lever der sor øjeblikket et heelt Lang as^vmodeus og gammeldags overtro. 85

Damer, som gjør det til en Næringsvej at væ^e besat — de saakaldte Somnambuler. Næsten en-hver Rejsende, der har gjæstet Paris, har ogsaa besøgt en slig Pythia, og han vil knnne sortælle Dem, at hun ikke alene kan spaae, men endogsaa opdage Tyverier, og give Raad mod Sygdomme, ja hvad der er mere: at hnn kan see med Nakken, høre med Fingerspidserne og læse med Hjerteknlen. Og til alt Dette behøver hnn ikke en Smnle Djæ-velskab. Det gaaer altsammen ganske natnrligt til ved Hjælp af Magnetismen, denne „nbekjendte Natnrkraft."

Troen paa lykkelige og n lykke lige Dage har aldrig været stærkere, end den er sor ^je-blikket. Ieg vil ikke tale om, at der er Tusinder as Mennesker, fom ikke tør begynde et Arbejde paa en Mandag, thi det er gammeldags Overtro, og den nymodens er fom fagt langt værre. Ieg kjender en meget forstandig og erfaren Mand, der aldrig nden Skjælven og Bæven nærmer fig en vis Dag i Aaret, — hvad det er sor en Dag har jeg glemt, nagtet det er en af de allerhøjeste Fødfelsdage. „Paa denne Dag veed man aldrig hvad der kan hænde En," plejer han at fige. „Ieg har feet Folk nden mindste Anledning blive7^ nymodens og gammeldags overtro.

underkastet de ubegribeligere Forvandlinger, jeg har seet jevne, ærbare Borgermænd sorvandlede til latterlige Rangspersoner — ja jeg har seet det ^mulige passere paa denne Dag. Ieg havde en skikkelig Nabo, som var kommen til Verden as Vanvare og havde faaet sit Navn tillaans, men netop paa denne Dag saaer jeg sat i Avisen, og see! — Han er plndselig bleven velbyrdig, og det nagtet hans Moder var Frøken og hans Fader Kndsk. Ieg havde en Svoger, som ved Fødselen sik et Knæk i Ryggen øg blev Krøbling. Astenen sør denne Dag gaaer han iseng som lille og p n k k e l r y g g e t, men om Morgenen vaagner han op som høj- og velbaaren. Dersor er jeg aldrig rolig sør denne Dag er overstaaet: jeg kan jo mir-nichts-dir-nichts blive sorvandlet til Krigs-raad, nagtet jeg er det sredsommeligste Menneske under Solen og ovenikjøbet har været construeret Forligelsescommissair!" — Mine ærede Samtidige vil sikkert selv have ersaret, at der er Mangsoldige, som med en lignende overtroisk Bæven griber Avisen paa visse Dage i Aaret.

I gamle Dage troede man paa onde ^jne, det vil sige, man troede, at et dæmonisk Blik sra Peer eller Poul kunde hindre ethvert Arbejde sra^vmodeus og gammeldags overtro.

at lykkes — og det troer man omtrent endnn. Spørg blot Skuespiller Peer ad, saa skal De høre, at det er ham totalt umuligt at udføre eu Rolle med Held, naar Sknespiller Poul sidder i Parkettet og seer paaEomedien. Ogsaa Troen paa onde Tnn-ger har bevaret sig usvækket. Ligesom Bonden sordnm betragtede sine Kreaturer som ødelagte, naar en eller anden gammel Kvind havde rost dem, saa-ledes er det endnn en almindelig Tro om en vis gammel Frøken i mit Bekjendtskab, at naar hnn har rost eller forfvaret en Fraværende, faa kan han gjerne fige Godnat til fit gode Navn og Rygte. Selv Troen paa Troldomstegn og Am n letter staaer i suld Flor nu mere eud nogensinde før. Ligesom Kæmpevifen fortæller, at en rød Snor om Ridderens Hjelm var nok til at døve Fjendens Vaaben, faaledes vil den simple Mand i vore Dage med suld Overbeviisning for-sikkre Dem, at endogfaa paa Retfærdighedens Sværd lægger Eggen fig, naar det skal ramme en Hue med Guldsnor om. Og ligesom Korsets Tegn i gamle Dage blev sat paa Huseue sor at skasse dem Guds Velsiguelse, saaledes seer mau det nn hængt paa Lykkeriddere og Landsforrædere for at skaffe dem Menneskenes Agtelse ....7^ nymodens og gammeldags overtro.

Her beder jeg om Tilladelse til at asbryde. Overtroen kan ikke godt gaae videre ^ og jeg ikke heller. Kun den umeuueskeligste Vautro kan vægre sig ved at see hvad der er saa iøjnesaldende. Dersor mine oplyste Samtidige: Værer ikke van-tro, men troende, og korser Eder alle sor den nymodens Overtro.^e ^re ^enr^eranrenter.

Forelæsning for — Hvemsomhelst.Mine Herrer! allerede i Menneskeslægtens sørste Barndom gjorde et godt Hoved den Opdagelse, at der var For og Bag, Højre og Venstre paa alle Hoveder. Dette fiirkantede Refultat førte til utallige liguende, faa-som: at Verden havde sire Hjørner, Kloden fire Elementer, Aaret fire Aarstider, Staten fire Stænder, Menneskene sire Temperamenter osv. osv. Herved blev man staaende en Tid; men efterhaan-den, som Menneskene udviklede sig, blev deres Hoveder mere og mere fleersidige, og denne Fleer-sidighed gjorde sig gjeldende overalt paa Fiirsidig-hedens Bekostning. De sire Elementer blev op-

løie i nogle og halvsemsindstyve Grnndstosser, og istedetsor fire Streger fik Eompasfet to og tredive.

Man opdagede Lande — f. E^. Danmark — hvor der hverken var Sommer eller Vinter, og de fire Aarstider blev derfor udstykkede i tolv Maa-102 De fire Temperamenter.

neder. Heller ikke Standsdelingen knnde bestaae..

Adelen søgte Præstekald, Gejstligheden blev mere og mere verdslig, Borgerne kjøbte adelige Titler^ og Bønderne adelige Godfer — kort: Stænderne løb i Eet overalt, undtagen hos vore gode Ven-ner og Naboer Svenskerne, der tilligemed Hin-duerne paatog sig at vedligeholde de sire Kaster til Advarsel og Skræk for andre Nationer. Af alle de gamle Fiirdelinger har vi nn knn Læren om de fire Temperamenter tilbage, og det er denne, jeg her agter at foredrage mine ærede Tilhørere i kort ledtog.

Temperamenterne eller Sindsbefkasfenhederne er fire: det sangninske, det koleriske, det melan^ cholske og det slegmatiske. Vistnok gives der Nogles som paastaae, at Temperamenternes Antal beløber sig til circa otte Hnndrede Millioner; men dette benægter jeg paa det bestemteste, indtil man sore-lægger mig en Specifikation over dem alle. — Imidlertid vil jeg dog af særdeles Forekommenhed mod anderledes Menende indrømme, at man lige saa sjeldent sinder Temperamenterne, som Grnnd-stosserne, ublandede, ja — at de sleste Menneskers individnelle Temparement er en Blanding as alle de sire ovennævnte. At sorklare mine ærede Til-93 De fire Temperamenter.

hørere Oprindelsen til de sorskjellige Temperamen-ter skal jeg ikke indlade mig paa. Et Forsøg i denne Retning vilde give mit Foredrag samme Længde og Bredde som en ordinær politisk Tale, og — hvad der var det værste — det vilde sand-synligviis endda gaae mig, som det er gaaet saa-mangen en æret Taler: naar det timelange Fore-drag var endt, vilde de as Tilhørerne, der endnu besaudt sig i vaagen Tilstand, accnrat være ligesaa kloge, som da det begyndte; thi nagtet de Lærde har søgt efter Aarfagen til Temperamenternes Forskjellighed baade her og der — baade i Pla-neternes Stillinger og i Blodets Atomer — er de endnu ikke blevue euige om at sinde den noget-steds. Vi vil derfor holde os til det Be-kjendte: Temperamenternes Virkninger, deres ydre Kjendetegn.

Sanguiuikereu er ^ieblikkets Baru. For ham existerer der kun een Tid — det er Nutiden. Fortiden har han glemt, og Fremtiden kan han tænke paa, naar den kommer — „Der er længe til siden" siger han. Han har efter alle hans Venners Forfikkring et godt Hjerte; man kan fore-slaae ham, hvad man vil: han gaaer ind paa Alt — nndtagen at læfe Mathematik. Dersom Dyd94

og Last er Vaner, da er han hverken dydig eller lastesuld, thi hverken hans Lidenskaber eller hans Grnndsætninger regjerer over sjorten Dage ad Gangen. Han er nstadig i Alt, nndtagen i Kjær-lighed; thi han er bestandig sorelsket, og det er knn Gjenstanden sor hans Kjærlighed, der idelig vexler. Sine Løster holder han samvittigheds-fnldt, faafremt han ikke glemmer dem eller har ^lejlighed as at opsylde dem. De Foretagender, han begynder, er ntallige; de, han suldsører, er derimod snart talte. Han tæller aldrig sine Penge og veed aldrig, hvad Klokken er; han synger alle nye Viser, men kan aldrig mere as Texten, end de to sørste Linier; han er altid begejstret og altid i Gjæld. Fortæller han en Historie, da lægger han heller til, end tager sra; ester hans Ordbog hedder „ret smukt": „guddommeligt", og istedetfor „en Tidlaug" siger han altid „en Evighed". Han interesferer fig baade for Hemmeligheder og Ei-garer; men faafnart han kommer til at tale med en Ven, er det ham lige umuligt at tie med sin Hemmelighed og at holde Ild i sin Eigar. Da det sangniniske Temperament er det lykkeligste as alle, bekjender de Fleste sig dertil. Til Sangnini-kerne henregner saaledes en berømt tydsk Fysio-

log: alle Børn og nnge Piger, alle Malere, Dig-tere, Musikere og Skuespillere — kort hele Kunst-nerpersonalet; alle Probenreutere, Barberer, Mar-^ueurer og Lakaier; eudvidere en Mængde Aber, samtlige Hunde, med indtagelse af Mopfen, der er melancholsk, og Grævlingehuuden, der er chole-risk; sremdeles Egernet, Græshoppen, Sang- og Sommersnglene osv.

Eholerikeren kjendes nsejlbarlig sra alle Andre paa to store Kunder over ^rene. Han har som ofteft dybtliggende ^jne, fremftaaende Kind-been, stridt Haar og buskede øjenbryn — i Al-mindelighed ogfaa stift Halsbind og opstaaende Fadermordere. Han er en født Aristokrat; naar han optræder fom Frihedsven, er det altid mod fine Overmænd ; dog respekterer han ogsaa den frie Vilje hos sine undergivne, saalænge den ikke strider mod hans egen, thi den skal sættes igjen-nem — det koste, hvad det vil. Eholerikeren har meget tilsælleds med en Dampvogn: han gaaer foran som den, har Hast som den, river Mæng-den med sig som den, sprnder Røg og Gnister som den, kan e^plodere som den, og gaaer den lige Vej som den; men engang kommen nd af Sporet, gaaer han ogfaa Pokker ivold, fom den. Han taa-^6 ler ikke Modfigelfer og lader sig aldrig tyranni-fere as Andre end sin Kone eller Hnnsho^derske. Han holder sit Ord som en spansk Grande, og hævder sin Værdighed som etMedlem af Rangforord-ningens^de Elasfe Nr. Hangiver heller formeget end forlidet, faavel af Penge fom af Prygl. Han ^yader Thevand og Thevandsconverfation, drikker tørre Snapse, skraaer Tobak, bander og gaaer paa Iagt. Hans Foredrag er sædvanlig højrøstet; er han mnsikalsk, saa synger han Bas, og behandler sit Fortepiano som Smeden sin Ambolt; Ianitschar-mnsik soretrækker han ubetinget sor Rouladesang. Til Eholerikerne henregnes alle Tyrker, Spaniere og Eorsikanere, alle Stridshelte saavel i Statens Tjeneste, som i Skovene og paa Landevejen, alle Læger og Skarprettere, Sygevogtere og Fange-fogder, Ionrnalister og Politibetjente, samtlige Rovdyr lige fra Løven til Pindsvinet; sluttelig dHrr. Vædere, Gedebukke, Kalkunhaner, Viber, Hvepfer og Hajfiske ^c.

Melankolikeren kjender man i lang Asstand ^paa hans langfomme Gang og bøjede Nakke. Kom-mer han nærmere, faa opdager man fom oftest en Næse, hvis Størrelse betydeligt overskrider den reglementerede. Hans Mine er ligeledes paafal-97

dende; man skulde næsten troe, at han altid havde Tandpine. Han er solkesky og tilbageholdende; han vender hver Skilling i Haanden, sør han giver den nd, og hvert Ord i Munden, sør hau udtaler det. Mistænksom er han over al Beskrivelse; naar Nogen leer, troer han, at det er ad ham; man skal ikke let knnne sige Noget, som han ikke veed at „tage til sig" som en Stikpille. Han vil tænke sig tilbunds i Alt, og har en farlig Til-bøjelighed til at gruble over Hegels Filosofi, Io^ hannens Aabenbaring og Opfindelsen af ^er^ tuunt ntoluie. Han er yderst

sorsigtig; naar han gaaer ibyen, trykker han fig tæt ind til Husene, sor at ikke en Tagsteen skal falde ham ned i Ho-vedet, og naar han om Aftenen er gaaet tilseng^, staaer han tre Gange op sor at see, om han vir-kelig har lukket Døreu. Har hau Penge, saa drømmer han hver Nat, at man bestjæler ham, og har han en Kone, troer han, at enhver Forbi-gaaende er hendes hemmelige Elsker. I Fjendskab er han uforsonlig, og i Venskab er han trofast; men hans Ven maa behandle ham saa sorsigtigt, som et raadent ^Eg, hvis han ikke bestandig skal søle sig sornærmet og tilfidesat. Han er vankel-modig i at fatte Beslntninger, men halsstarrig i98

at ndføre dem. Han holder ikke af Solskin, as-skyer Dands og hader Kobbersmede, bruger Suuus, spiser Medicin som dagligt Brød, og troer paa Anelser — sommetider endogsaa paa Spøgelser og Homøopathi. Med saa indtagelser hører alle virkelige og opdigtede Romanhelte til Melancholi-kerne; itetn gamle Iomfrner i Almindelighed og Gou-vernanter i Særdeleshed, itet^n alle Skakspillere, gamle Studenter, afskedigede Reserve - Officerer, alle miskjendte Genier, samtlige Landsbyskolelærere og hele Kjøbenhavns Borgervæbning i E^erceertiden. As-

gjorte Melankolikere er endvidere Grævlingen,

Mnrmeldyret, Mnldvarpen, Flagermnsen, iglen og Faarekyllingen ^c.

Flegmatikeren er næsten altid ved godt^ Hnld. Der er noget vist Asrnndet ved hele hans Per-sonlighed. Hans Mave danner enEirkel, hans Ansigt og øjne ligeledes, hans Tankegang ligeledes. Me-dens den kantede Eholeriker bestandig støder og bliver stødt, idet han svømmer imod Strømmen, glider den trinde Flegmatiker roligt ned ad samme. Hans Fedme holder ham oppe. I Staten er han en as de „bedste Borgere"; han er hverken revo-lntionær eller reactionær; thi baade Fremgang og Tilbagegang sordrer Bevægelse, og da han slet ikke99 De fire Temperamenter.

er en Ven af Bevægelfer, er han streng conser-vativ. Nødsages han til at gaae, saa slentrer han; staaer han stille, faa læner han fig altid til Noget, og sidder han, saa lægger han enten Ar-mene i Skjødet eller paa Bordet. Lidenskaber kjender han kun af Navn, og sværmer han for Noget, faa er det fædvanligt for at fiske, fove til Middag eller drikke bajersk ^l. Da han er en afgjort Fjende af Krigen, bliver han sjelden mis-tænkt for at have opfundet Krudtet; derimod skal det være aldeles vist, at hau har opsuudet Læne-stolene, indrettet Kakkelovnskrogene og bragt de store Meersknmspiber i Mode. Blandt Flegma-tikerne vil man sinde en stor Mængde Spekhøkere, Oltappere, Lysestøbere, gamle Præster og Hollæn-dere, samt Størstedelen af den faa meget omtalte Hr. S ør en fe ns Familie — endvidere: famtlige hornede og langørede Hnusdyr, Skildpadeu, Stok-fiskeu, Suegleu, deu lyksalige asters o. s. sr.

Disse saa Eharakteertræk, som jeg uu har havt deu ^Ere at fremføre — deels efter berømte Fysiognomers og Fysiologers Optegnelfer, deels efter egne Obfervationer — vil, fom jeg haaber, være tilstrækkelige til at give mine gnnftige Til^ hørere et klart Begreb om de fire Temperamenter,100

og har man sørst dette, vil man let knnne sortere Menneskene. Man behøver kun sra sit Vindue at betragte de Forbigaaende: De, der snart løber og snart staaer stille, er Sangninikere. — De, der tramper afsted med korte asmaalte Skridt, er Eho-lerikerne. — De, der lister sig srem, er Melan-cholikere, og de, der slæbe Benene ester sig, Fleg-matikere. Ligesaa let vil man gjenkjende de sire Temperamenter tilhest. Sanguiuikeren rider altid i Galop, det vil sige Iagtgalop, eller som man kal-der det paa Landet: Degnegallop. At Hesten slaaersalsk an, generer ham aldrig: „Bare det gaaer!" Eholeri-keren rider derimod sædvanlig i stødt Trav; er han særdeles oprømt: i kort sluttet Galop, og uaar hau bliver vred: i Carriere. Melankolikeren lader sin Rosinante bevæge sig jevnt i Skridt, knn ved højtidelige Lejligheder i Lunte — og Flegma-tikeren rider ... Nej det er sandt! — Han rider slet ikke. Hau kjører knn, og det i en saa mage-lig og lavbenet Vogn som mnligt.

Ved sortsatte Iagttagelser vil man ikke alene kunne opdage Temperamentsforskjelligheden hos de

^o- sire- og sexsøddede Dyr, men ogsaa gjenkjende den hos alle andre, saavel organiske som norga-

n ske Skabninger. Man vil see, at den svajende101 De fire Temperamenter.

Poppel med sine evigraslende Blade er sangninisk, at den knudrede, vredne Eeg er kolerisk, Taare-pilen og Granen melancholske, og den klodsede, tykhovdede Piil slegmatisk. Endogsaa hos Kjøk-kennrterne vil man opdage Temperamenter. Kan s. E^. Selleriknoppen være andet, end en Ehole-riker, og er det muligt at tæuke sig uoget mere Flegmatisk, eud eu Agurk? — Ieg havde nær sagt: Er det mnligt at tage Nogenting i Haanden nden at see, under hvilket Temperament det sorterer? — Spanskrøret er sangninisk, ^igenhaineren chole-risk, Bambnsstokken slegmatisk, og Paraplnien er jo en decideret Melankoliker.

Nu ønsker De maaskee at see en praktisk An-vendelse as mine theoretiske Iagttagelser? — Velan! Ieg skal stra^ have den ^Ere at prodncere mig som Praktiker ved at udpege eu Repræsentant sor hver as de sire Temperamenter blandt mine ærede Til-hørere, eller rettere sagt, blandt dem, der ikke har været Tilhørere. 1lnder hele mit Foredrag har jeg bemærket en Herre, der nasladelig har hvisket tilhøjre, tilvenstre, fremad og bagnd — det var natnrligviis en Sangniniker. Da jeg tilsældigviis kom til at nævne Ordet „Skarpretter", saae jeg en Anden plndselig rejse sig og sorlade AnditorietDe fire Temperamenter.

med et knusende Blik til Kathederet — han var aabenbart en Eholeriker. Lidt ester begyndte en Tredie ve^elviis at betragte de lnkkede Vindner, den talrige Forsamling, og Deres ærbødige Tje-ner; hans ængstlige Miner røbede tydelig, at han

uærede en hypokondrisk Angst sor Atmossærens Varme og Foredragets Længde, — han listede sig

sagte bort, og jeg behøver vel ikke at sortælle

Dem: det var en Melankoliker^ Nu gjælder det altsaa blot at siude en Flegmatiker! — — Han

er snnden! — Men her asbryder jeg; thi jeg

vilde nødig sorstyrre den søde Slummer, hvori mit iuteressaute Foredrag allerede sorlængesiden har inddysset ham.^vindens Cnranri^atian.

Forelæsning sor Damer as højere Dannelse, holdt af en Dante.Mine ærede Tilhørerinder! stærke Kjøn, de sig saakaldende Herrer,. har vistnok hidtil sorbeholdt sig ndelnkkende Pri-vileginm paa at holde Taler og Foredrag, men hvorsor sknlde vi vedblive at respectere dette op-rørende Monopol? — Dog vel ikke paa Grund as den Dygtighed, hvormed det er benyttet? —Nej, mine Damer! Ieg har hort mange Studerende forsikkrer at en Forelæsning meget godt kan være kjedelig, nagtet den holdes as en Prosessor; men der-imod har jeg aldrig hørt nogen Prosessor omtale sin Kones Forelæsninger uden med den største Respect. Mændenes Overmagt i Talekuusteu er knn en Tradition. Lad dem længe nok prale as deres klassiske Taleres knnsende Rhetorik! — i deu moderue Veltalenhed kommer de dog tilkort, og, medens deres Kjøn knn har srembragt een Eicero og een Demosthenes, saa tæller vort hele Legioner as — Svigermødre og Tanter. Med106

Kviudens Emaueipation.

en Paamindelfe herom haaber jeg at kunne bringe de gode Herrer til Tanshed, hvis de skulde tage Forargelfe af, at eu Dame har besteget Kathedret.

Det er nu allerede slere Aar sideu, atEmanci-pationens Sol opsteg i Reibels Boglade og kastede sine første Straaler ud over det bævende Kjøb en-havn, det sorbanfede Danmark og hele det und-rende Enropa. Alarmtrommerne gik, Storm-klokkerne ringede og alle vore literære Vægtere raabte „Brand!" thi blændede af det nye Lys troede de, at hele Samfundsbygningen stod i Flammer; snart var endogsaa de meest indvalide Medl ^mmer as vort æsthetiske Brandcorps paa Benene, og sra alle Kanter udstrømmede der en Syndslod as Blæk og Thevand sor at slukke det straalende Meteor. Desværre var Tiden endnu ikke moden sor Resormen. Filisternes Mang-soldighed formørkede den opgaaende Sol, og en Skare Overløbere af vort eget Kjøn dækkede dens sidste Glimt med deres Dormeuser. Emancipa-tionsbegeistringen, der var sløiet op som en ^rn, saldt ned som en Gaas,

og as Elara-Literatureus ^ Bind havde kuu et Par Stykker deu Lykke at gaae sra Boghandelen ud i Publicum. Resten maatte dele Skjæbne med de uuge Digteres „lyriskeKvindens Emaneipation.

Forføg": deres Vej ud i Verden gik over llrte-kræmmerens Disk.

Saaledes endte den sørste puniske Krig; men dermed skal vor Sag ikke være tabt. Ordet Eman-cipation er jo netop vor Tidsalders Løsen. Den gamle Verden har overalt gjennemsørt Iøde-Eman-cipationen og sor Neger-Emancipationen kæmper den nye paa Liv og Død. Skulde vi da være sejge nok til at mistvivle om Kvindens Emanci-pation? Nei, lad os kjækt oprejse vort Banner! Vi vil see, hvem der stiller sig imod os! Mæn-dene vil ikke gjøre det; de vil idetmindste være ligesaa galante mod os som mod Iøder og Mor-moner. Saa megen Tiltro har jeg til deres Ridderlighed, og jeg haaber, at ingen as Herrerne vil kalde mine Forventninger i denne Henseende ubeskedne.

Det er meget let at paavise Aarsagen til det første Felttogs mindre heldige lldfald. Der er et gammelt, høist intricat Spørgsmaal, som stadig har generet Oppositionen, og det er Spørgsmaalet: „Hvad er det egentlig, I sorlanger?" — Det var netop denne Tryllesormnlar, der sorrige Gang slog Emancipationsheltinderne Værget nd af Haan-den. Man var forberedt paa at føre utallige108

Beviser sor, at Kvindens Stilling burde være^ a ude r ledes, meu hvorledes den bnrde være,. — ja det havde man dengang eudnu ikke saaet Tid til at udtæuke. Nu, ester tre Aars Betænknings-tid, er man endelig kommen paa det Rene med Sagen. Svaret er si^ og særdigt, og jeg haaber^ at det vil overraske vore Modstandere ligesaa me-get, som Spørgsmaalet i sin Tid overraskede os.^ Det lyder saaledes: Vi sordrer slet ingen nye Rettigheder sorKvinden; vi kræver kun Anerkjendelfen af dem, hnn allerede har erhvervet.

Vi fordrer ikke, at man skal ndvide den Ind-slydelse, vi sra Arilds Tid har ndøvet paa Sam-suudets Tilstand og Begivenhedernes Gang, — thi den er stor nok; men vi kræver som Ret, at den kommer tilsyne. Hvorsor skal Enhver kjende Themistokles, og Ingen vide Navnet paa hans Kone, nagtet den gode Græker selv tilstod, at det var hende, der regjerede baade ham og Staten? Hvorsor skal der tales saameget om Iohn as Marl-borongh og saalidt om Anna Ehnrchill, nagtet det er beviist, at et Par as hendes Silkehandsker op-vejede alle den stridbare Herres Fortjenester? Og hvorfor skal man fortælle os, at EnevoldsregjeringenKvindens Emaneipation.

blev indført nnder Frederik den Tredie efter Im-puls af Borgemester Nansen, da man dog vilde komme Sandheden meget nærmere ved at sige, at den blev indført under Frederik deu Tredies Dron-uiug paa Foranledning af Borgemester Nanfens ^Kone? Vi fordrer en fuldstændig Revision af Hi-storien, og, naar den er beførget, gaaer vi tilHof^ og Statskalenderen.

Vi forlanger ikke, at der i vor Statsforfat-uing fkal indføres en Paragraf, der giver os Ad-gang til Statens Embeder; thi en saadan ^ vilde være aldeles overslødig. I Virkeligheden har vi til sorskjellige Tider beklædt dem allesammen, fnart det ene og fnart det andet — det er kun Navnet vi har manglet. Hvad jeg her udtaler, er ikke uogen løs Paaftand, det er et meget alvorligt Factnm, der er optaget i den almindelige Bevidst-hed og kan bevises e.^ consensu ^entiutn. Ieg kan spørge Enhver as mine ærede Tilhørerinder, ja, jeg tør endogsaa appellere til Herrernes Op^ rigtighed og spørge dem, om de ikke, Enhver især, skulde have truffet en eller anden Embedsmand, der hverken var Mand eller førte Embede, men knn fnngerede fom sin Kones Fnldmægtig, og det ^ndda med en meget indskrænket Fnldmagt —110

Nnvel, lad deslige Herrer ligesom hidtil beklæde deres Embede, men alle udmærkelser, saasom Titler og Ordenstegn, bør ialsald tilfalde Den, der beftyrer det. Hvorfor skal vi være ude-lukkede fra disfe Herligheder? Ordenskjeder og Baandsløifer kan dog næsten ligesaa godt b^in-ges i Harmoni med et Dametoilette som med en

Herredragt, og næsten ethvert Led af vore dejlige lange Herretitulaturer vilde uden Mislyd knnne gjengives i feminin Overfættelfe. Man tænke fig blot en Dametitel som: „Hendes Excellence, Frn Oberfelttøjmesterinde, Baronesse von Den og Den, Ridderske af Elefanten, Eommandørinde af Nordstjernen, Huuskors af Dannebroge ^c. ^c. ^c." Vilde ikke lldsigten til et saadant Navn knnne sremkalde kolossale Bedrister?

Men, strider det mod Ret og Billighed, at Mændene bærer Historiens, Ordenskapitlets og Rangforordningens udmærkelser, selv naar det er os, der have fortjent dem, faa er det dog en tifold større 11ret, at Kvinden ikke engang skal have Lov at beholde sit eget Navn. Det er alle-

rede sornnderligt nok, at den opvoxende Slægt stedse skal bære Faderens Navn, uden Hensyn til,

om det var ham, der i Virkeligheden var Stam-Kvindens Emaneipation. 111

mens Overhoved — thi baade Historien og Ro-manen viser os, at Moderens Navn ligesaa godt knude gaae i Arv: Vi har jo havt eu Kouge, der hed Estridsen, to Helte, der kaldtes Thorgunna-sønnerne, og i „de to Baronesser" finder vi endog en Romanfigur, der hedder Eathrinefen. Dog, denne Fædrenavnets ndelnkkende Arvelighed, knnde vi vel endda finde os i, men det Værste er, at man døber os selv om efter Brylluppet. Naar i gamle Dage Frøken Kirsten giftede fig med Herr Peder, saa^blev hnn, som rimeligt var, titnleret Frn Kirsten, og det faldt aldrig noget fornuftigt Menneske ind at kalde hende Frn Peder. Naar derimod i vore Dage en berømt Dame — s. E^. en Ienny Lind — faaer isinde at ægte et eller andet obscnrt Mandfolk, der ikke ejer noget andet Navn end den Benævnelfe, han har faaet af at være fin Faders Søn — s. E^. Herr Pedersøn, eller Andersøn eller Ehristosferføn, faa skal hnn partout give Slip paa sit gode Navn og lade sig opkalde efter den Peder eller Christoffer, fra hvem hendes navnløse Herr Gemal nedstammer. Er Dette ikke oprørende? — Ia, er det ikke næsten tilstrækkeligt til at skræmme enhver berømt Dame bort fra Brudeskamlen? I daglig Tale vil vistnokKvindens Emancipation.

Retfærdigheden gjøre fig gjældende derved, at en slig Herre kommer til at gaae under en Benæv-nelse som „Ienny Linds Mand", medens Ingen vil betegne Knnstnerinden^ som „Herr Eh ristosser-se ns Kone"; men ogsaa ossicielt sordrer vi Respect for vore Navne, og skal der endelig sinde en Opkaldelfe Sted, faa maa den gode Herre, vi har omtalt, for Fremtiden kalde fig „Monsieur Liud, sødt Ehriftofferfeu.

Som jeg bemærkede, gaaer disfe Fordringer kuu ud paa eu ydre Anerkjendelfe af den Betyd-ning, fom vi i Virkeligheden har erhvervet os, og næsten alle de øvrige Fordringer, vi kan ^jøre, er ligeledes rettede mod Skinnet og ikke mod Virkeligheden. Hele Elara- Felttoget var saa-ledes knn et Angreb paa det conventionelle „Det ^gaaer ikke an". — Men dette Begreb er knn et Spøgelfe, der ligesom alle andre Spøgelser blot har Magt over dem, som troer paa det. Hvem er ^et, der bestemmer, hvad der gaaer an sor en Dame? —Det er Damerne, det eros selv, os og ingen Andre, og naar vi blot vil, kan vi faae de utroligste Tiug til at gaae an. Spørger vi s. E^. Herrerne, om det gaaer an at benytte Flor og Silke istedetfor Riiskoste, til GadernesKviudeus Emaueipatiou. 113 Reengjørelse, saa vil de vist i Ehor svare: „Nej paa ingen Maade!" Men vi har nn engang saaet Smag for Slæb, og trods alle mulige Pro-tefter fra æsthetik, økonomi, Diætik o. f. v., har vi nden Vanskelighed bragt det dertil, at vi paa enhver Regnvejrsdag slæber mange hnndrede Alen Silke og Atlask henad de sølede Gader. Det

gaaer fortræffeligt an! Spørger vi en Herrer

om det gaaer an, at han slynger sin Arm om en

sremmed Dame, saa vil han vist i sit Hjertes Enfoldighed fvare med et forfærdet „Nej Gud bevares!" Men vi — Damerne — vi har fom bekjendt en lille Faible for Valsen, og derfor erklærer vi: Klokken Tre om Eftermiddagen og udeu Musik vilde det være eu Skaudale, men Klokken Ti om Astenen og med Musik gaaer det ikke aleue meget godt^ au, meu det bliver endog-saa løuuet med eu Taksigelsescomplimeut. Naar dersor eu geuial Forsatteriude beklager sig over, at eu uug Pige ikke udeu eu heel Eouvoi as Tau-ter, Brødre og Fættere kau gaae et Skridt ud i det Grøuue, saa gaaer deuue Klage aleue ud over os selv. Saasnart vi blot erklærede, at det gik an, vilde der ikke være det Mindste til Hinder sor, at enhver dansk Borgerinde kunde røge sin

Eigaretto, fom en fpansk Donna; ride S^veep-Stakes, som en engelsk Lady og løbe paa Skøjter, som en Hollænderinde. Vore Herrer vilde saa-mænd ikke gjøre Indsigelser, dertil er de et alt-sor godmodigt Folkesærd. Tvertimod: de kjære Fættere vilde med sædvanlig Tjenstfærdighed kap-pes om at tænde Fidebusser, holde Stigbøiler og spænde os Skøjterne paa Foden.

Alting kommer saaledes knn an paa Tilveje-bringelsen as et Organ, der med behørig Autoritet kau udtale det asgjørende: „Det gaaer an!" — men hvor sinder vi et saadant? I Middelalderen henstillede man alle vanskelige Spørgsmaal til universiteternes Besvarelse, men at sølge dette Exempel nu og her, troer jeg dog ikke at burde tilraade; thi var det de Herrer Prosessorer, der blev gjorte til Dommere, saa frygter jeg for, at der ikke vilde komme ret meget til at gaae an, og, s^nlde Kjendelfen afgives af de Herrer aka-demifke Borgere — ja faa knnde det vel nok være, at der kom vel meget til at gaae an. Lykkelig-viis behøver vi heller ikke at gjøre en slig Appel, hverken til Eonsistorium eller til Stndentersor-

eningen; thi vi har selv universiteter — iniver-siteter, der ikke giver Mændenes noget ester —Kvindens Emancipation. 115 universiteter, hvor alle mulige og umulige Viden-skaber, lige indtil Mathematik, Fysiologi og Kirke-historie, doceres med en sorbansende Grundighed — kort sagt: universiteter i Ordets egentligste Forstand, uagtet de i deres Beskedeuhed kuu kalder sig „højere Dauuelsesaustalter". — Disse Insti-tnter er det alene, der sormaaer at bringe Kvinde-ligheden i System og sætte den i Respect. Til dem henvender jeg dersor mit Opraab. I alle mine emancipationslystne Medsøstres Navn op-sordrer jeg paa det Krastigste, saavel de højlærde Profesforinder og Lectricer, som de ærede Eandidat-inder og Stndentinder ved bemeldte universiteter til snarest mnligt at danne en „Forening til at værne om Kvindens Rettigheder". Lad denne Forening opsætte de nødvendige Resolntioner, og lad os saa Allesammen vedtage dem i et ossent-ligt Møde. — Mere behøves der ikke. Snart vil Emancipationens Grnndsætninger trænge sig igjennem, snart vil Fordommens og Pedanteriets gamle Stakitværk salde om af fig felv, ligesom Ierichos Mnre, og fnart vil der oprinde en Tid — en Tid, paa hvilken jeg med Stolthed peger hen, idet jeg slntter disfe Betragtninger — en Tid, da ogfaa vi kan begynde at virke for de

8*116

lidende og tilsidesatte Klasser i Samsuudet ^ og naar denne Tid kommer, skal jeg i et lille Fore drag tillade mig at betegne det sørste Besrielses værk, hvortil vi bør forene os, nemlig: „Pebersvendenes Emancipation."artedes nran kan l^live et herligt

Menneske.

En meget nyttig Forelæsning for nnge Mennesker.Mine Herrer! ^et er sornnderligt, men det er aldeles asgjort, at naar Talen er om unge Mennesker, saa indskrænker ^ Meningen fig ndelnkkende til den mandlige llngdom. Ieg maa imidlertid bede Dem: ikke at være hovmodige over Deres Ene-ret til Menneskenavnet, thi det har egentlig ikke nogen særdeles smigrende Betydning. Efter Nu-tideus Sprogbrug fvarer det omtrent til den gamle platoniske Definition: en tobenet Skabning udeu Fjer; det betegner knn Totalfnmmen af al den Skrøbelighed, der indeholdes i Begreberne Mandfolk og Fruentimmer, derom vil De knnne overtyde Dem ved at erindre de gængfe Tale-maader: Hvad er vi Mennesker! — At fejle er mennefkeligt — Vi er jo alle Mennesker — o.s.v. Det er dobbolt paafaldende, at dette Fælledsnavu er bleven vort Kjøns ndelnkkende Ejendom, efter-1^4 Hvorledes mau kau l^live et herligt Menneske.

som det oprindeligt synes at have været kvindelige Paa Svensk er endnu Ordet ^1eniskan sæmiuint

ligesom alle danske Ord, der ender paa „ske", s. E^. Ledsagerske, Beriderske og Mejerske — og det kan knn vække beskedne Følelser hos os, at hele Slægten ligesom Hønsene og Gjæssene er bleven opkaldt ester det andet Kjøn, og at de Op-kaldte ikke længer vil bære den Benævnelse, vi har saaet ester dem. Hvor højt Menneskeværdigheden er noteret ester Dagens Eours vil De lettest er-sare as sølgende Factum: Forleden løb to Per-soner imod hinanden paa Gaden. „See Dem sor, Menneske!" ndbrød den Ene. „Menneske?" gjentog den

Anden sornærmet, „De kan selv være Menneske. Hvad mig angaaer, saa er jeg Gade-commissær." — De seer altsaa, at Navnet Men-neske ikke engang tør anvendes paa samtlige Individer as vort Kjøn. Sædvanlig kaldes vi knn „Mennesker" sra vi begynder at røge Eigarer, og til vi saaer Em-bede, tager Borgerskab eller indtræder i den hellige

ægtestand. Der er saaledes — om jeg maa til-lade mig dette 1ldtryk — noget Bart ved Benæv-

nelsen: et Menneske, og det er dersor ikke sært, at man i Almindelighed pynter den med et eller andet Adjectiv. Naar et nngt Mandsolk betalerHvorledes man kau blive et herligt Meuuefke. 1^1 sit Logis og gaaer sagte op ad Trapperne om Aftenen, faa kalder man ham et fkikkeligt Menneske; kan han holde paa en Thekop, tie stille og dandse Ma^urkapolka, hedder han et net Menneske, har han endvidere Anlæg til at spille Fortepiano, tegne Brodeermynstre eller skrive ly-riske Digte, hedder han et talent sn ld t Men-nefke, og gaaer han med lakerede Støvler og hvidt Halsbind, faa hedder han et nydelig^ Men-nefke. ^on ^1us n1tra af alle flige Betegnelfer er dog Prædikatet et herligt Mennefke. Held den nnge Dødelige, i hvis Lød det falder: han forfremmes i famme øjeblik til Afgnd i en-hver Familie, hvor der er ugifte Døttre. Saa-suart hau har viist sig i et Huus, udbryder Mo-dereu: „Det var et herligt Meuueske! —" og Faderen istemmer „Ia det var et herligt Men-neske"; Datteren sukker „Ak ja! — Det var et herligt Meuueske", og sra Tanternes Mangfoldig-hed toner fom et begejstret Echo : „Gnd, hvor det dog var et herligt Menneske!" — Han bliver fra alle Kanter overvældet med Invitationer til Baller og Skovture, tarvelige Middage og gemytlige Lhombrepartier; Fædrene gjor ham til deres Pro-tegee, Sønnerne til deres Fortrolige, de SmaaHvorledes man kan hlive et herligt Menneske. kalder ham Onkel, de unge Fruer betragter ham fom et Slags Fætter og de gamle Frøkener ind-sætter ham til deres universalarving.

Ikke sandt, mine ærede Tilhørere: De længes allesammen ester at ersare, hvorledes man kan blive til saadant „et herligt Menneske"? — De begynder maaskee endogsaa allerede at nære en beskeden Frygt sor at denne Knust kræver sor mauge medsødte Aulæg? — Lad mig berolige Dem! Til at være et herligt Menneske ndsordres flet ingen overordentlige Qvalificationer, det er hverken en Kunst eller et Embede — Det er blot en Titel lige-som „Kammerassessor" og „Eancellifecretær" : den kan søges eller kjøbes as enhver nberygtet Person, og Prisen er ubetydelig i Sammenligning med den Rang man opnaaer. Alt, hvad der sordres as et herligt Menneske, er Overholdelsen as eet eneste Forbud.

Miue uuge Venner, mine videlystne Til-hørere! Maa jeg bede Dem concentrere hele Deres Opmærksomhed paa sølgende sire Ord: Du skal ikke oppouere!

Denne lille Sætning burde ethvert ungt^ Menneske gjentage sor sig selv hvergang han van-drede over en Dørtærskel, hvergang han dyppede sin Pen, og hvergang han agtede at indlade sig iHvorledes man kan blive et herligt Menneske. 1^3 en Samtale; den burde med gyldne Bogstaver anbringes overalt, hvor den knude salde i Ojnene, thi deu er det saalæuge savnede Supplement til de ti Bnd, den indbesatter al praktisk Verdslig-viisdom og gjør hele Knigges Omgang med Men-nesker overslødig. Naar De kuu trolig overholder deuue ene Leveregel, vil De overalt blive aner-kjendte som gode llndersaatter, gode Medborgere,

gode Venner, gode ægtemænd — kort sagt: som herlige Mennesker.

Du skal ikke opponere! — Mærk Dem vel dette ellevte og store Bnd! Sætter man sig i Opposition mod Landets Love, bliver man sigtet sor Oprør; er man Opponent mod de herskende Sæder, bliver man beskyldt sor at gjøre Skan-dale; opponerer man mod Andres Meninger, saaer man Ord sor at være trættekjær, og vover man blot at bære en Frakke, der staaer i Oppo-sition med Nutideus Mode, saa kaldes man en Original, en Særling, en Nar. Det hjælper ikke, at man kan bevise Lovenes uretfærdighed, Sæ-dernes Spidsborgerlighed, de angrebne Meningers urimelighed og Modernes Smagløshed, ja det hjælper ikke engang om man ved sin Opposition resormerer Love, Sæder, Meninger og Moder:1^4 Hvorledes mau kau l^live et herligt Menneske.

Som Opponent kan man maaskee erhverve sig Navnet „en stor Mand," men man kommer aldrig til at hedde „et herligt Menneske."

Altsaa sørst og sremmest: man maa aldrig gaae over til Oppositionen i dette Ords sædvan-lige Betydning, man

maa ikke opponere mod„den bestaaende Tingenes Orden." Intet er saa utaknemligt som at kæmpe sor Frihed og Frem-skridt, det seer man deras, at efterhaanden fom Folk bliver gamle og erfarne, bliver de conferva-^tive. At deeltage i Oppositionen er det Samme som at stille sig imod de Gamle — det er: at ^stille sig imod de Foruustige — det er: at være usornustig. Mau kau meget godt være srisindet og vedkjende sig at være det, thi endogsaa Reac-tionsmændene paastaaer jo, at de er srisindede, men man maa være for beskeden til at ville regulere Frihedens Grændser. Det overlader man til de ersarne Mænd og „de urolige Hoveder." Lad dem slaaes, og lad os uøjes med at uyde Sejreus Frugter: de urolige Hoveder er gode nok til at ^ære Kanonsøde eller som det hedder „oposfre fig for Ideerne." Den, der bryder Isen og udsætter fig sor at salde i Vaudet, kalder man ungdomme-lig, e^alteret, overmodig og hensynsløs; knn den,Hvorledes man kan blive et herligt Menneske. 1^5 der altid holder fig paa det Tørre er et herligt Menneske.

Dernæst hedder det: ingen Opposition mod Andres Meninger! — Skal man da oposfre sin egen for at undgaae Strid? — Nej ingen-lnnde! Man undgaaer netop al Strid ved at be-holde fin Mening — ved indtil det Yderste at beholde den — for fig felv! Hvorfor indlader man fig i det Hele taget i Disputer? Det er ubegribeligt, thi Gjenstanden, hvorom der strides, er i nitten Tilfælde af tyve ikke Striden værd, og i nioghalvfems af hundrede ender Dispnteu med, at „Enhver bliver salig ved sin Tro". Denne Salighed maa et herligt Menneske aldrig forstyrre, og han kan let undgaae det. Der er nemlig altid et Puukt, som er hævet over Stridens Regioner og paa dette ophøjede Standpunkt bør det herlige Menneske stille sig; der er altid en Generalnævner, hvori de stridende Meninger gaaer op, og denne Generalnævner er del herlige Menneskes Mening. Han tager aldrig Parti, og dersor seer begge de stridende Parter op til ham. Naar den Ene paa-staaer at Engelskmændene harllret, og den Anden vil vælte Skyldelt over paa chineserne, saa siger han: „Der er Fejl paa begge Sider!" — Føres Striden^6 Hvorledes man kan t^live et herligt Mennefke. som sædvanligt om Kejferens Skjæg, og paastaaer den Ene at Frederik Barbarossa havde graat Skjæg i sit tredivte Aar; mens den Anden sorsikkrer at han var skjægløs, saa vil maaskee de Fleste være ubesindige nok til at udraabe: I har ^llret begge To. Han var rødskjæget! — Det herlige Men-neske siger derimod: „Det er aldeles vist, at den store Kejser er sødt skjægløs, og det er mere end sandsynligt, at han døde graaskjæget!" Og saa synes begge Parter, at han dog igruuden hældede til deres Mening, og saa bliver de enige om, at han er et herligt Menneske. As megen Tale kommer Fortrydelse, men Taushed er sikker. Bedst er det dersor at tie, men næst ester Taushed er d er Intet som overgaaer de smaa Interjectioner „Ah, Ih, Oh, ^lh" o. s. v. Med et betænksomt „Hm—m", et opmærksomt „Ah" ! eller et benndrende „Aa—aa" ! kan man klare sor sig i de allervanskeligste Til-fælde, og disfe udtalelser har aldeles ingen bin-dende Conseqvenser. Ieg kjendte endogsaa en Svensker, der hjalp sig igjennem Verden med eet eneste Svar, og det var Ordet: „^laså"! — Med dette lille Ord udtrykte han enhver Følelse, som knnde ønskes hos en Tilhører, med dette klarede han baade Scylla og Charybdis, og med dette eneHvorledes man kan blive et herligt Menneske. 1^7 Ord, varieret i treogsyrgetyve sorskjellige Betoninger, lykkedes det ham at overbevise Enhver om, at han var aldeles as hans Mening — sølgelig baade et her-ligt og et intelligent Menneske!

Det hedder endvidere: ingen Opposition mod vore Samtidiges æredc Personligheder! — med andre Ord: Høslighed til det Yderste! Høslighed er et tydsk Ord, som stammer sra Ordet Hos, der ogsaa er tydsk — idetmindste i Danmark! ^ Det betyder detsamme som Hos-Lighed og henviser saa-ledes til Hosset, som Mynster sor den selskabelige Omgang. As Natnren faaer vi kuu Lyst til at behage Dem, der behager os, men Hoffets Lære er at behage Alle, ogfaa de ^behagelige, og et herligt Menneske maa hylde Hos-Ligheden, om det ogfaa bliver paa Natur-Lighedens Bekostning. Ikke en-gang det nbetydeligste Menneske maa han betragte med Ligegyldighed, og ikke engang mod det sletteste maa han vise sig frastødende; thi „hvorfor fknlde man skabe sig Fjender, naar man ikke behøver at gjøre det!" Selv om man veed, at Vedkommende sortjente at ndstødes afSamfnndet, faaer man jo hver-ken Dommer eller Profos, og „man ^kan jo godt være høfligmod Folk nden at have Noget tilovers for dem.1^8 Hvorledes man kau hlive et herligt Meuueske. Et herligt Meuueske har derfor eu utallig Mængde „gode Venner", og han er „paa Hat" med den halve Stad. Han holder famvittighedsfuldt Hilfen med Enhver, der blot har tændt en Eigar hos ham, og han tager instinctmæssig til Hatten, saa-snart en Forbigaaende fæster Oinene paa ham, thi „heller hilse paa en Fremmed, end fornægte et Bekjendtskab." Der er en

egen Knn st, som paa vnlgært Kjøbenhavnsk kaldes „at pille Kantøfler for Folk" — d. v. s.: at vise dem alle mnlige smaa Opmærksomheder og sige dem alle mnlige smaa Behageligheder. I denne Knnst er det her-lige Menneske Virtnos: han piller sor den hele Verden. Han sører Bog over alle Fødselsdage, og glemmer aldrig at overbringe en Hilsen — ikke engang fra dem, han „kan hilse fra". Naar han beføger en Familie, erkyndiger han sig med den meest levende Interesfe om ethvert Individs Yndlingsfpørgsmaal: om den naadige Frnes Ka-nariefngle, om Onkels Podogra, og Bedstemamas Moppe, „det gamle trofaste Dyr med sin nfor-lignelige Braknæse"; han kan ikke noksom benndre de smaa Frøkeners Fremskridt i Mnsiken — det sidste Stykke maa de endelig give da ca^o! —Hvorledes man kan l^live et herligt Menneske. 1^9 og han har aldrig seet et saa smukt Barn, som den Lille i Vuggen; Tante er bleven et halvt Aar yngre siden han saae hende sidst — det kommer vist af den nye Haarpynt, der er faa mageløs klædende! — og faadan Kaffe , som man drikker der i Huset, saaer man ikke noget bandet Sted ... o. s. v. Naar man ikke siger Folk andet end Behagelighe-der, er det utroligt, hvor tykt man smøre paa udeu at gjøre sig mistænkt. Fornuftige Folk taa-ler i Reglen ^ pCt. mere end der tilkommer dem, og de Andre siger „Io mere, jo bedre"! — Man kan uden Videre gjøre enhver Skolediscipel til Student, enhver Student til Eandidat, og samt-lige smaa k^nkkebærende Malere til Kunstnere, og det vil sædvanlig lønne sig at forfremme Tjeneftepigerne til Huusjomfruer, Huusjomfrnerne til Frøkener og Frnerne til Naader. — Der var engang en nng Forfatter, fom jevnlig havde det

iheld at fkrive daarlige Noveller, men desuagtet altid havde det Held at blive rost i Bladeue. Ieg

forundrede mig længe over dette Held, men en fmnk Dag fik jeg en ganfke natnrlig Forklaring derover. Han stod just paa Gadeu i meget livlig Samtale med et Par Veuner, da en stor Hnnd i snldt Fiirfpring fatte ind paa ham og var nær

9130 Hvorledes man kan blive et herligt Menneske. ved at bringe ham ud af Ligevægten med sine Kjærtegn. Den unge Novellist fatte i det første øjeblik et sortrædeligt Ansigt op, men i det næste gjenkjendte han Dyret — der var Kontorhnnd ved en as de større Iournaler — og ndbrød fmi-lende: „Ah, er det Dem, Hector!" — Nu forstod jeg hvorfor haus Noveller blev roste! Naar man siger „De" til Redactionspudeleu og iagttager en tilfvarende Høslighed opad, saa kan jo Bladet umulig uægte, at man er et herligt Menneske, og et herligt Menneske siger man nødig ^behagelig-heder.

Det er en Selvsølge, at det herlige Menneske ligesaa lidt maa stille sig i Opposition mod de Fraværende, som mod de Nærværende. Den, som Alle skal tale godt om, maa til Gjengjæld tale godt om Alle; saavidt muligt bør hau rose Euhver, og Deu, hau ikke kau rose, bør han stræbe at sorsvare eller ialfald at uudskylde. Dette er ikke saa svært, som mau skulde tro, thi der intet Menneske saa nederdrægtig, at der jo sindes noget Godt hos ham, og der ingen Hand-ling saa lumpeu, at den ikke skulde siude eu lille undskyldning. Meningen med denne universal-ros er jo heller ikke at sremstille enhver Fra-Hvorledes man kan hlive et herligt Menneske. 131 værende som et herligt Menneske, den er knn, at man selv vil anerkjenoes som et saadant, og det skader derfor ikke en Smule, at deu udtalte Ros bliver afviist som ubesøjet, eller at de fremførte undskyldninger befindes at være ngyldige; man kan tvertimod have ypperlig Nytte af at antage fig en nforsvarlig Sag. Er der s. E^:. et Men-neske, hvis Rygte man vil tillivs, saa roser man netop hans svageste Side. Der sindes da næsten altid blandt de Tilstedeværende En eller Anden, der af nbesindig Retsfølelse protesterer mod den ufortjente Ros og forsikkrer, at Synderen netop er skrøbelig i det omtalte Kapitel. Derimod op-kaster man en beskeden Tvivl, og tvinger altsaa den Anden til at bevise sin Forsikkring med et Stykke af Paagjældendes Synderegister. De an-sørte Facta vogter man fig natnrligviis vel for at benægte, men „saa slet kan han dog umnlig være", og man opstiller derfor et Forfvar for hans Handle-maade — jo slettere jo bedre! For ikke at staae som Bagvadsker, maa Referenten følgelig optræde fom Actor og paavife alle de slette Bevæggruude og de sorværrende Omstændigheder, der er kommen til hans Knndskab. Man overtager faaledesSyn-derens Parti, fortsætter Spillet med hans Brikker

9 *13^ vorledes man kan hlive et herligt Menneske. og naar man har ladet dem slaae indtil den sidste, saa giver man sig tabt, idet man inderlig beklager at savne den behørige Sagkundskab til at forsvare ham imod en Anklage, „der synes saa overbevi-sende", og skjøndt man indrømmer, at han desværre har Skinnet imod sig, reserverer

man fig sor sit eget Vedkommende den Overbeviisning: at der alligevel er meget Godt hos ham! — Man har ved denne Fremgangsmaade gjort ^Paagjældendes Rygte al mulig Skade, og paa samme Tid er-hvervet sig det Vidnesbyrd, at man er „et herligt Menneske, der altid troer det Bedste om Folk og sorsvarer enhver Fraværende indtil det Yderste" — og det er at slaae to Fluer med et Smæk. Sknlde det nu mod Sædvane hænde, at Ingen as de Til-stedeværende ville have den Godhed at overtage Angriberens utaknemmelige Rolle, saa kan man i en snever Vending hjelpe sig uden Makker: man leverer selv det sornødne lldtog as Delinkventens

Synderegister, men naturligviis kun som Exempel paa „hvilke urimelige Rygter, der kan komme i

Omløb". Knnsten er da blot: selv at synes van-tro, mens man omvender de Andre til Troen paa det ndspredte Rygte. Engang imellem kan man ogsaa uden Fare selv give Synderen det sortjenteHvorledes man kan blive et herligt Menneske. 133 Skndsmaal — dog maa man gjøre det med For-sigtighed, og aldrig glemme at Tonen er vigtigere end Ordene og Ordene vigtigere end Meningen: man maa altid referere med Beklage lfe, aldrig med Indignation. Naar man siger om en nng Mand: „Stakkels Fyr! Han har et godt Hjerte, og det har ført endeel paa Afveje, men Alvoren kom-mer vel med Tiden: nu er hau snart syvogtyve Aar" — saa har man fagt: at han er en Pjalt — ^ at han er forfalden, og — ^ at han aldrig bliver til Noget. Og naar man har sagt om en nng Dame: „Det er Synd at den smnkke Pige skal være saa uforsigtig!" — saa har man ladet En-hver sorstaae, at hun er co^uet, letsiudig eller noget Værre endnn — og dog har man ikke nd-talt et haardt eller bittert Ord. Man kan meget godt fortælle, at en ægtemand er tyranisk og ntro uden at tale ilde om ham; man nævner ham ikke engang! Man udtømmer sig blot i Benndring over hans Kones „overmenneskelige Taalmodighed og Tollerance" — det betyder akkurat det Samme, og saa vedbliver man ligefnldt at være „et herligt Menneske, der ikke taler Andet end Godt om Folk.^ Der er endelig et Slags Opposition, som man fremfor alle andre maa stræbe at nndgaae,134 Hvorledes man kan hlive et herligt Menneske. naar man vil være et herligt Menneske, og det er, hvad man kalder Særhed, Egenhed eller Origiuali-tet. Skik og Brug og Mode er jo kun forskjellige 1ldtryk for den almindelige Smag, og det ligger altfaa i Sagens Natur, at for Den, der vil falde i Alles Smag, er enhver Afvigelfe sra Skik og Mode en Eapitalsorbrydelse. Ved at ligne alle Andre kommer man til at behage alle Andre; vil man knn ligne sig selv, kommer man ogsaa kuu til at behage sig selv — derfor: Ingen Opposition mod Tidens og Stedets Sædvaner og Moder! — Om en Yngling var skjøn som Adonis, viis som Salomon og ridderlig som Eid, om han endogsaa forenede alle mulige og umulige Fuldkommeuheder — hau blev dog aldrig et herligt Meuueske, der-som hau gik med spidspullet Hat paa samme Tid, som alle Andre gik med bredpnllede. Er da en spids Hattepul ikke en uskyldig Egeuhed? — Io, ganske vist! Men det sorandrer ikke Sagen. At være dydig er en endnu mere uskyldig Egen-hed, og De vil as deu gamle Historie kuuue eriudre, at eu vis Atheuieuser blev landsforviift, alene sordi hans Dyder var altfor afstikkende. Alt, hvad der adskiller sig fra det Almindelige, det være fig Dyder eller Hattepnlle, er en OppositionHvorledes man kan hlive et herligt Menneske. 135^ mod det Almiudelige. „Hvorfor vil den unge Mand see anderledes ud, eud vi? — Er det sor at vife, at hau er deu Eneste, der har god Smag, saa er hau uforskammet. Er det sor at tiltrække sig mere Opmærksomhed end vi Andre, faa er han ogfaa

uforskammet! Sætter han en ære i ikke at ligne os Andre — det var endnu mere uforskammet!

Eller er det udeu nogensomhelst Grund, alene for at vife, at naar Hatten convenerer hans eget Ho-ved, bryder han fig slet ikke om alle vore? — Det vilde dog være Topmaalet paa al llforskammet^ hed!" — saaledes vil det vedblive i det llendelige; og den spidspnllede Hat vil overalt blive modtaget som en Fornærmelse, en Forhaanelse, etllndsigel-sestegn mod hele Samsundet. Hvad har vel en halv Snees smaa Laster at betyde i Sammenlig^ ning med saadan en oppositionel Hattepul. Lad os engang betragte en Yngling, der er beheftet med den umandigste af alle Fejl: ^paalidelighed! Hvor frejdig vandrer han ikke gjennem Gaderne! Ingen vender fig om efter ham, ikke en Eneste aner hans Skavank. Den bliver først opdaget, naar man har lært alle hans gode Egenskaber at kjende, og da kan man jo tilgive Meget. Vort Dyds-mynster med den oppositionelle Hat vækker derimod136 Hvorledes mau kau hlive et herligt Menueske. Forargelse ved første Øjekast. Tusinde seer haus Hattepul uden at see hans Dyder, og seer de dem endogsaa, saa erklærer de dem uden Videre for Affectation med stadigt Hensyn til Hattepullen. Og naar m^n endelig opdager, at den Andens ^paalidelighed overskrider alle Grændser — hvad saa? Saa har man Medlidenhed med Stymperen, „thi Herregud, vi har jo heller ikke altid været

til at stole paa" — Vort ulykkelige Pragte^em-plar har derimod ingen Sympathi at paaregne. Ligeoversor ham søler Enhver sig sejlsri, — thi Gud skee Lov! — Vi har allesammen forsvarlige, bredpullede Hatte. Om Smageu kau mau fom bekjeudt ikke dissputere; derfor lader Verden fig ikke fige i Smagssager, og dersor hevner det sig langt strængere at synde imod en almindelig Mode, end imod Religionen eller Landets Love. For tyve Aar siden kjendte man kun eensfarvede Been-klæder ovre i Iydland, og det var Fuldmægtigen paa et vist Amtshnus, som bragte de sørste stri-bede derover. Det skulde han ikke have gjort, thi saasnart Amtmanden saae de nye Bn^er er-klærede han, at han „ikke vilde have nogen Bajads i sin Tjeneste". Dermed var Fuldmægtigen jaget bort, og uaar Godtsolk derovre taler om ham,Hvorledes man kan hlive et herligt Menneske. 137 kalder de ham endnn den Dag idag sor „Bajad-sen" — og det uagtet de uu Allesammen har baade Striber og Tærner paa Benene, ja nag-tet Amtmandens egen Søn har en heel Række Tulipauer laugsned ad sine. Saaledes kræver enhver ny Mode sine Offere ligefaafnldt, fom en ny Idee, og da et herligt Menneske aldrig giver sig as med at være Offer for Nogetfomhelst, saa vogter han sig fremfor Alt for at være den Første eller den Sidste, der antager en Møde. Ieg skal

ansøre Dem endnn et Exempel paa, hvad der kan sølge heraf. — Der levede for ikke mange Aar siden

et nngt, haabfnldt Menneske i en vis nordisk Hovedstad. Han var ansat ved Handelen, var dygtig i sit Fag og honnet as Eharakteer og havde knn een Fejl: han v^ilde gjerne være den Første til at antage enhver ny Mode. lllykkeligviis blev han derfor ogsaa den Første, der sorsøgte at dandse med lake-rede Støvler paa et af Stadens fafhionable Klnb-baller — og hvad var Følgen? Den sashionable Klnbs administrerende Baldirection sandt sig sor-pligtet til at ndvise ham af Selskabet; thi Smagen var dengang for nd ringede Sko og hvide Strømper. Efter saaledes at være bleven ndstødt as Samsuudet, knnde den ulykkelige ikke længer nære138 Hvorledes man kan hlive et herligt Meuueske. sig i Hovedstaden. Han rejste til en af Provind-ferne, etablerede fig fom Kjøbmand, begyndte el nyt Liv og erhvervede fig esterhaanden alle de Egenskaber, der udmærker et herligt Meuueske.

Faa Aar ester var hau sorlovet med eu riig Pige, og under et Besøg hos sin Tilkommendes Familie i Hovedstaden kom han atter paa Bal i den om-talte Klub. Deuuegang mødte han samvittigheds-suld i hvide Strømper og Sko — men ak! — nu var han den Sidste, den Eneste: han blev re-snseret, ndleet og bespottet, kort, gjorde complet Skandale. Der var ikke en Eneste, som opdagede at han igruuden var „et herligt Menneske"; selv hans Kjæreste kaldte ham sor „et Affknm" og slog op med ham, og da han isølge dette Opflag kort derefter maatte gjøre Opbud, faa kaldte alle haus Ereditorer ham faagar „eu Kjeltring".. Og hvorfor maatte han lide alt Dette? — Alen^ fordi Smagen imidlertid havde erklæret fig sor de Lakerede!! — Dersor: Refpect for vore Samti-diges Smag! Og naar galt skal være, saa tag heller Fejl as Ret og l1ret end af Sko og Støvler!

Ieg har nu, mine unge Venner, advaret Dem mod Oppositionen i dens sorskjellige Skikkelser, og dermed er min Opgave løst; lykkes det nn DemHvorledes man kan blive et herligt Menneske. 139 at nndgaae den, saa har De løst Deres — De ^ar opnaaet den attraaede Herlighed.

De knnde maaskee til Slutning have Lyst at henvende et personligt Spørgsmaal til mig, nem-lig: Om jeg nn ogsaa har benyttet min theoretiske Sagkuudskab til selv at blive et herligt Menneske? Dette Spørgsmaal kan jeg paa det Allerbestemteste ^besvare Dem med tre Bogstaver. Skulde De end^ videre spørge: Hvorsor ikke? saa maa jeg bede Dem tillade mig at fortælle endnu en Anekdote — det skal blive den sidste for denne Gang.

En Mand, der stammede, kom engang til en rejsende Læge og spnrgte, om han ikke knnde hjelpe ham as med denne generende Fejl. „Io-jo-jo-jo^ jo-o!" svarede den fremmede Doctor. —„De-de-det kan jeg vist." Da Manden hørte, at Lægen ogsaa stammede, blev han natnrligviis sornndret og spurgte, hvorsor han da ikke sørst og fremmest havde befriet fig selv sor denne Befværlighed. „Se-fe-seer De vel, min Ven!" stammede den lærde Mand, „Fo-so-fo-for mig er det aldeles ingen Befværlighed — de-de-det hører tvertimod til min Nat nr at stamme, og det vilde ko-ko-koste mig megen Over-^indelfe at lade det være."

Saaledes hører det ogfaa til min Natur at140 Hvorledes man kan hlive et herligt Menneske. opponere mod Alt, hvad der synes mig forkeert, og ligesom Vanen kan blive til Natnr, saaledes er Natnren hos mig bleven til Vane og Vanen til Fornøjelse, og det en saa kjær Fornøjelse, at jeg ikke vilde frasige mig den sor al menneskelig

Herlighed og herlig Menneskelighed. Alligevel er jeg temmelig vis paa, at den Tid vil komme, da ogsaa jeg erholder hiint skjønne Prædikat. De har vist Alle iagttaget, at enhver Nekrolog i Reg-len udnævner den Hedenfarne til „et herligt Men-neske" — hvilket er saa natnrligt, da de Heden-farne strængt asholder sig sra enhver Opposition og denne Iagttagelse vil sorklare dem min Overbeviisning om, at Esterverdenen, naar jeg engang sorlader Oppositionens Tjeneste, vil trods min uværdighed give mig det Skndsmaal: ^Det var dog et herligt Menneske"! Men indtil Videre bliver j^eg i Tjenesten!